

DEMOKRACIJA

Uredništvo in uprava:
Gorica - Riva Piazzetta 18
Cena: Posamezna št. L. 30.—
Naročnina: Mesečna L. 65.—
Pošt. šek. rač. št. 9-18127

Leto I. - Štev. 35-36

Gorica - Trst, 26. decembra 1947

Izhaja vsak petek

OSEBNI PREROD — POT DO MIRU

Tretji povojni Božič. Misli nam hitijo nazaj, v preteklost, ki je znana, blodi nam v kalno, neizčiščeno bodočnost, ki se neslutena, polna ugank odpira pred nami. Kako dobro so nam še v spominu vsi ti pretekli Božiči, vojni božični večeri, ki smo jih vedno nestrpno pričakovali, se na njih veselili, a se jih istočasno tako bali. Nikoli ni bilo, da bi se ob jaslicah ali drevescu na ta tihi večer zbrali vsi, vsa družina: oče, mati, sinovi in hčerke, bratje in sestre. Manjkal je ta, manjkal je oni, morda ga ne bo več na noben božični večer.

Ti božični večeri so zdaj za nami, marsikaj je pozabljeno, a naša srca se še vedno niso otrepla nemira. Tretji povojni Božič je danes, a ta nemir ne upada, ampak narašča. Ali je predznanilec novih, težavnih, ne mira, ampak pritajenega drgeta polnih bodočih božičnih večerov?

Mir vlada na božični večer, na božične dni. Narava je pokojna, bolj na severu pada sneg, tihi kosmi prihajajo izpod neba in neslišno višajo snežno odejo. Takšna je danes zunanja slika. Nič ni različna od nekdanjih resnično pokojnih božičnih večerov in dnevov, ko ni počivala samo narava, ampak se je v njenem miru sprostil in odpočil tudi človek.

Kakšen pa je v letu 1947. naš pravi, notranji Božič? Ali ni ta zunanji mir samo privid, samo umetno prisiljeni občutek? Za naravo ne, za človeka prav gotovo. Kajti pod zunanjim mirom, ki ga diha narava in si ga na videz v teh dneh slovesno nadene tudi človek, tli razočaranje, bojazen pred jutrišnjim dnem, strah.

A vendar je Božič, rojstni dan deteta, simbola ne samo novega vidnega življenja, ampak tudi notranjega srčnega, duševnega in duhovnega preroda. Dan odpuščanja, dan očiščenja, dan vstopa v novo, drugačno, boljše življenje.

Gotovo. A pred nami stoji veliko vprašanje ne samo božičnega večera, Božiča, ampak vprašanje vse jutrišnjice, vprašanje vse naše bodočnosti sploh. Živimo življenje, ki ni uravnovešeno. Kako naj najdemo ravnovesje med željo po miru in razjedajočo skrbjo? Kako naj najdemo zunanji in notranji resnični mir, kako naj ob rojstvu Deteta stopimo na novo pot?

Ni težko, če bomo nanjo stopili vsi, težka in dolga trajna pa je, če nanjo ne bomo stopili. To je pot, ki nas edino lahko privede do miru, ki ne bo samo zunanji, ampak resnični mir vsakogar izmed nas. To je pot našega osebnega preroda, našega osebnega izčiščenja. Le če bomo našli v sebi moč in voljo, da nemovalo nedomestimo z moralo, sovražstvo s prijateljstvom in ljubeznijo, zla dejanja z dobrimi deli, potem bomo našli mir, potem bomo spet našli sebe. Ta želja je naša božična misel.

BOŽIČ 1947

Tisoč devet sto štirideset sedem let je preteklo, odkar se je rodil Kristus, ki je prinesel v temo poganskega sveta luč resnice in žar ljubezni.

»Kaj je to — resnica«, se je skozi stoletja spraševal poganski svet. Sele Kristus je odgovoril na to vprašanje: »Jaz sem resnica, pot in življenje.«

Jasnost Kristusova je človeštvu odkrila, da ta zemeljski svet in življenje nista kraj in konec, da je nad stvarno tudi duhovna stvarnost, da je nad prostorom in časom tudi vse-mirska brezkončnost in večnost. Kristus je imenoval človeka svojega sina ter mu tako razodel njegovo pripadnost k večnemu življenju, pregнал je nesmotrnost življenja in strah pred smrtjo. Kristus je prinesel človeku ljubezen, povezal je v njej vse ljudi z nadnaravnostjo in pokazal pot edine mogoče sreče v tej dolini solza.

Sele ko je Kristusova resnica zamenjala človeštvu dotedanje verske in socialne zakone, ki so bili trdi za trda človeška srca, šele ko je ljubezen postala glavna gonilna sila, se je človeštvo razcvetelo.

Vsa lepota in duševna sila Evrope je prišla v znamenju Kristusa. Vse umetniško ustvarjanje, največje človeške pridobitve so našle svoj vir v veri in ljubezni do Kristusa. Evropa ne bi bila brez krščanstva nikdar to, kar je. Vzemite Evropi vse, kar nosi znamenje križa in dobili boste — puščavo.

Toda tudi Evropa ni več tisto, kar je bila nekoč. Ze sto šestdeset let je, odkar se je človeški duh prevzel, ko je opazoval človeško delo. V svojem samoljubju in napuhu se je razum pro-

glasil za božanstvo in postal sam sebi namen. Odrkel se je duhovni stvarnosti ter priznaval samo tvorni svet in stvarno stvarnost, materializem.

Tako je začela Evropa zapuščati svojo pot, pot krščanstva, ustvarjanja in se vrača v temo barbarstva. Vse ovire ljudskih strasti so popustile, izgubljena je prava smer, v zameno pa so dane ljudem in narodom lažne smernice. Izgubljena Evropa je začela vzdihovati in težiti za močnimi osebnostmi, za nadčlovekom. Iskala je ljudi jeklene volje in odločnosti, asketskega poštenja in genialnega razuma. Kar je iskala, je tudi dobila: Hitlerja, Mussolinija in Stalina, fašizem in komunizem.

Ta trojica je privedla silo do najvišje stopnje. Z vsjo ogromno silo se je vrгла na izgradnjo svojih družbenih sistemov, da bi z njihovo pomočjo prinesla blaginjo in srečo.

In res: prvi, drugi in tretji — vsi so zgradili svoje sisteme, ki so se zdeli, ali se zde veličastne logične zgradbe. Toda na nesrečo njih samih ter še večjo Evrope in vsega človeštva so imeli ti sistemi to napako, da niso temeljili na — resnici. Se manj seveda na ljubezni. Kjer ni resnice in ljubezni, tudi ni poštenosti in prave poti, ampak laž in brezpotje, ni čvrstih temeljev, ampak samo peščenih.

Zaradi tega so njihove zgradbe od vsega začetka imele v sebi črva, ki jih je in jih bo izgrizel ter zrušil. Vsi — Hitler, Mussolini in Stalin so osnovali svoje sisteme na isti podlagi: da obstoji le materialni, tvorni svet in da je treba izključno stremeti za dosego tvarnih

dobrin. Vsa trojica je zasnovala svoje sisteme na sovražstvu. Prvi je napovedal vojno vsem, drugi je napovedal vojno vsem, ki niso pripadali njegovi rasi, tretji pa jo je napovedal vsem, ki ne pripadajo njegovemu družabnemu razredu in mišljenju.

Tako je šla Evropa in z njo človeštvo skozi vojno ras in imperijev, danes pa je v vojni razredov. Tako smo prišli v drugo svetovno vojno, danes pa še ne vemo, ali ta druga svetovna vojna še traja, ali pa se je že začela — tretja. Eno pa vemo gotovo in neizpodbitno, ker to z vsem svojim bistvom čutimo: da razburkano človeštvo, vrženo v barbarsko opustošenje, ne more najti niti miru niti svoje poti.

Mnogi se začudeni sprašujejo: kako to, da se je človeški razum razvil do neslutnih višin, kako je človeku uspelo, da zavlada in si podredi neukrotljive sile narave, kako to, da človeku, ki je postal vsemo-goče, ne uspe edino stvar — da bi s soljudmi živel v miru?

Po trajnem miru pa hrepeni vsak človek, vsak narod, ves svet... toda miru ni od nikoder.

Kako beden je človeški razum, kako slep v svojem napuhu, kako ne vidi in ne razume stvari, ki so tako očitne in tako lahko razumljive. Človeštvo zaman išče miru. Ne bo ga našlo, ne bo ga spoznalo, dokler ne bo razumelo, da je za njega uredničenje potreben pogoj. In ta pojav je — ljubezen.

Človeštvo se zaman trudi, da bo ustvarilo mir brez ljubezni. Kakšno brezumje,

Kakor ni toplote brez ognja, tako tudi ni miru brez ljubezni. A če prav je to tako enostavna resnica, čeprav jo vsak dan srečujemo v družini, na ulici, vendar tistim, ki jim je dano, da vodijo narode in razrede, nekaj ni dano. Ni jim dano, da spoznajo to tako preprosto resnico. Ta preprosta resnica pa je Kristusova resnica. Kako naj torej tisti, ki ne priznavajo Kristusa, priznavajo njegovo resnico? Kako naj prinesejo mir, če v njihovih sreih ni ljubezni?

Tako stoji Evropa in z njo vse človeštvo v mrki noči nad brezdnostjo svojega prepada.

Toda na srečo je tudi v taki Evropi v temi luč, ki plapolja in živi. To je duh krščanstva. Oni duh, ki je dvignil Evropo. Ta duh živi in čaka, da se uporni in izgubljeni človek vrne h Kristusu in resnici in ljubezni. Kakor vemo, da pekel — pa naj se danes imenuje kakor koli — ne bo mogel premagati resnice, tako tudi vemo, da bo Evropa in človeštvo zavladal mir, da bo spet vzcvetela, seveda šele tedaj, ko se bo do ljudi vrnil h Kristusu, ko bodo njihova srca ponovno polna ljubezni.

Na današnji dan se je v neizmerni skromnosti, v pastirskih jaslih rodil kralj nad kralji. Rodil se je med najsiromašnejšimi in zavrgel sijaj, razkošje in stvarne dobrine. Rodil se je med ljudstvom, ne pa izven njega, da bi nam tako s svojim vzvišenim primerom pokazal, kako organsko smo povezani z narodom, kako temu narodu pripadamo, kako moramo za narod delati in živeti.

V tem spoznanju: Srečen vam Božič!

Od srede do srede

11. decembra: Sovjetska zveza je dosegla sporazum z Veliko Britanijo glede vseh glavnih točk prvega dela trgovinskih razgovorov. — Sindikati v Rimu so proglasili splošno stavko; struja krščanskih demokratov pa je obtožila komuniste, da so povzročili stavko iz političnih nagibov in poziva delavce, naj se vrnejo na delo. — V kanadski poslanski zbornici so predložili zakonski načrt, ki naj postavi komunistično partijo izven zakona. — Zunanji ministri so sklenili, naj bi bil industrijski nivo Nemčije urejen na podlagi 11 milijonov ton in pol letne proizvodnje jekla. — Britanski kralj Jurij je praznovno enajsto obletnico svojega vladanja. — Ameriška poslanska zbornica je odobrila zakonski načrt za nujno pomoč Italiji, Franciji, Avstriji in Kitajski. — Združene države so izvedle v Nemčiji enega izmed najhujših napadov proti komunizmu, ko je uradni predstavnik ameriške vojaške vlade preko nemškega radia označil sedanji sovjetski komunizem kot „novi fašizem v rdeči obleki“.

12. decembra: Splošna stavka v Rimu ni uspela in so jo prekinili. — Bevin je v spodnji zbornici izjavil, da bo Velika Britanija odložila mandat nad Palestino še pred 15. majem. — Sovjetski zunanji minister je ostro in nersramno napadel zahodne velesile. — Francoska narodna zbornica je odobrila vladno politiko do Sovjetske zveze. — Predsednik senatnega odbora za nakazila Styles Bridges je zahteval, naj Združene države ukinejo vse pošiljke nemških strojev Sovjetski zvezi.

13. decembra: Zunanji ministri se niso sestali zaradi nastale krize po Molotovljevem govoru. — Molotov je bil na kosilu pri Marshallu. — Velika Britanija je objavila vsebino dveh not, ktere je poslala Sovjetski zvezi in Kitajski in v katerih zavrača sovjetski predlog za sklicanje štiristranskih razgovorov za mirovno pogodbo z Japonsko. — Predsednik Truman je izjavil, da bodo Združene države poskrbele, da bo v Italiji ohranjen mir, varnost, svoboda in neodvisnost, čeprav bodo ameriške čete odšle iz Italije.

14. decembra: Predsednik Argentine general Peron je v nekem govoru omenil možnost, da bodo v Argentini podpržavili petrolejske vrelce. — Komisiji Združenih narodov za Balkan zaradi pomanjkanja kreditov ni mogoče takoj ustanoviti sedmih skupin opazovalcev za nadzorovanje položaja vzdolž severnih grških mej. — V Sofijo je prispel aibanski ministriški predsednik Enver Hodža. — V Sovjetski zvezi so zamenjali deset starih rubljev za en novi rubelj. — Zadnji oddelki ameriških čet v Italiji so ob 14.15 zapustili livornsko pristanišče.

15. decembra: V Italiji so objavili sestavo nove italijanske vlade, v kateri je šest novih ministrov iz republikanske stranke in Saragatove socialistične stranke. — Prot 88 letnemu pisatelju Knutu Hamsonu se je začela razprava zaradi sodelovanja z nacisti. — Na predlog Marshalla so zunanji ministri sklenili, da bodo odložili zasedanja v Londonu za nedoločen čas; šesta konferenca zunanjih ministrov se je tako zaključila s popolnim polomom. — Ameriški senat in poslanska zbornica sta v dokončni obliki odobrila načrt za nujnostno pomoč Italiji, Franciji, Avstriji in Kitajski. — Bivši ameriški zunanji minister Byrnes je izjavil, da bi morale Združene države, Velika Britanija in Francija takoj skleniti 40-letno pogodbo glede Nemčije ter sklicati konferenco za sestavo mirovni pogodbe za Nemčijo in Avstrijo tudi brez sodelovanja Sovjetske zveze.

16. decembra: Sovjetski zunanji minister Molotov je odpoval iz Londona. — Moskovska radijska postaja je javila, da so zaključili z umikom sovjetskih oboroženih sil iz Bolgariji. — V Parizu se je začela konferenca štirih glavnih evropskih federalističnih gibanj. — Italijanska vlada je sklenila, da bodo splošne volitve v Italiji v mesecu aprilu prihodnjega leta. — Vse britanske in ameriške čete so se umaknile iz Madžarske. — Bolgarija

Od srede
do srede

(Nadaljevanje s prve strani)

in Albanija sta podpisali pogodbo o prijateljstvu in vzajemni pomoči. — Komisija ZN za človečanske pravice je odobrila „Mednarodno izjavo o človečanskih pravicah“. — Ameriški delegat ZN Warren Austin je izjavil, da bo Marshallov načrt zadržal sovjetsko opozicijo in uspel vzpostaviti napredek v Evropi.

17. decembra: Angleški kralj je povabil na kosilo ameriškega zunanjega ministra Marshalla. — V uradnih ameriških krogih ne predvidevajo, da bi Združene države podpisale poseben mir z zahodno Nemčijo, pač pa menijo, da stoji zahodno velesile pred rešitvijo naslednjih vprašanj: 1. politično in gospodarsko združitev področij zahodne Nemčije, 2. odpravo področnih mej in 3. vključitev tako Združene Nemčije v Marshallov načrt. — Argentina je stavila predlog „za tako imenovani Marshallov načrt“ za zahodno poloblo, ki bo nudil južno-ameriškim državam dolgoročno posojilo v znesku 5 milijard dolarjev. — Predsednik Truman je podpisal zakon o nujni pomoči Franciji, Italiji, Avstriji in Kitajski. — Namestniki zunanjih ministrov za Avstrijo so odložili svoja zasedanja do 1. februarja prihodnjega leta. — Turški parlament je odobril nadaljnjih 53 milijonov turških lir za narodno obrambo.

18. decembra: Marshall in Bidault sta odpotovala iz Londona. — Robert Lovett je izjavil, da bo vlada Združenih držav prisiljena odgovorjati „točko za točko“ na lažljivo propagando Sovjetske zveze. — „Trade Unions“ so objavile spomenico, v kateri izražajo svoje odobranje Marshallovega načrta. — Varnostni svet je sklenil, da se morata Jugoslavija in Italija do 5. januarja 1948 sporazumeti o osebi bodočega tržaškega guvernerja.

19. decembra: Sirilska vlada je razpustila komunistično partijo, zaprla sedeže stranke ter uklenila njen časopis. — Truman je sprejel Marshalla na letališču v Washingtonu z naslednjimi besedami: „Zdi se mi, da ste napravili dobro delo“. — Predsednik Truman je kongresu predložil dolgo poslanico, v kateri je obravnaval glavne smernice ameriške politike, ki se tičejo zakonskega načrta za program evropske obnove. — V Bukarešti so podpisali pogodbo o prijateljstvu, sodelovanju in vzajemni pomoči med Romunijo in Jugoslavijo. — Marshall je v radijskem govoru na ameriški narod obtožil Sovjetsko zvezo, da je s svojim obstrukcionizmom in sovražnim zadržanjem povzročila propad londonske konference. — Italijanska ustavodajna skupščina je izglasovala De Gasperijevi vladi zaupnico.

20. decembra: C. G. T. (Splošna zveza dela) na Francoskem, v kateri so imeli dozdaj komunisti odločujoč vpliv, se je razklatila. Radi ponesrečene generalne stavke se je iz nje izločila močna manjšina, ki noče, da bi se še naprej izrabljali delavski sindikati v politične svrhe. Izstopilo je preko 1 milijon članov, ki so ustanovili novo sindikalno organizacijo pod imenom „Delavska moč“. — V Avstriji so odkrili tajno nacistično organizacijo, ki je imela razpredene svoje mreže preko vseh avstrijskih dežel. Zaprli so večje število oseb. — Če bi zapadne velesile izvedle razdelitev Nemčije v dva dela, izjavljajo ruski krogi, da bodo oni zasedli celotno področje Berlina. Ameriški krogi so odvrnili, da dokler bodo imeli zaseden kak del Nemčije, ne mislijo zapustiti svojega berlinskega predela.

21. decembra: Italija in Jugoslavija se nista dobili nikakega uradnega poziva od Varnostnega sveta glede imenovanja tržaškega guvernerja. — Iz ruskega zasedbenega ozemlja v Nemčiji sta bila izgnana voditelja nemške krščanske socialne stranke Jakob Kaiser in Maks Lemmer, ker sta odklonila sodelovanje na tako imenovanem „kongresu nemškega naroda“, ki ga sklicuje od sovjetov odvisna „enotna nemška stranka“ (komunisti). — Francoski finančni minister Mayer je predložil zbornico nov zakonski načrt za pobijanje draginje in proti inflaciji.

Mednarodna dijaška zveza, ki ima svoj stalni sedež v Pragi, ima v načrtu, da zgradi na ozemlju Češkoslovaške sanatorij z vsemi oddelki za študente iz vsega sveta in vseh narodov. Otvoritev zna biti že v kratkem; novi sanatorij bo tudi velikega političnega pomena, ker bo utrjeval ljubezen in bratstvo med vsemi narodi.

PO LONDONU - DRUGO DEJANJE „MRZLE VOJNE“

OD POPUŠČANJA DO ODLOČNE POLITIKE PROTI MOSKVI

Ob koncu leta radi delamo obračune. Seštevamo aktivna in pasiva ter si ustvarjamo končno sliko, ki je ugodna ali neugodna. Tudi politične bilance so potrebne — v današnjem svetu celo zelo potrebne, ker nam služijo za pravilno orientacijo sredi dogodkov, katerih pestrost nam dostikrat zasenčuje osnovne črte dogajanja.

Ce se ozremo na letošnje leto, ki se v teh dneh bliža koncu, pestrih dogodkov nikakor ne moremo pogrešati. Bila jih je obilica, toliko, kot jih morda v mirnih časih nismo doživeli niti v desetih letih. Nemogoče jih je navajati v podrobnostih. Njih značilnost pa je gotovo v tem, da so bili skoraj vsi izredne politične težine. Iz te obilice nam bo zadoščevalo, če bomo izluščili le nekatere, tiste, o katerih menimo, da so bistveno vplivali na svetovni politični razvoj v letu 1947., ki se nam kaže posebno zdaj, ko je tik ob zaključku leta propadla še londonska konferenca zunanjih ministrov, tako težak, da moramo ugotoviti resnost položaja.

Nihče sicer ne dvomi, da nobena stran današnjega v dva dela razdeljenega sveta ne želi vojne, toda po nujnosti razvoja se bližamo nevarni točki, ko notranje razpoloženje narodov za to ni več merodajno. Morda je naša največja tragika v tem, da se tega tudi zavedamo, a smo proti temu nemočni. Vsekakor pa so se mednarodni odnosi zaostrižili tako, da smo ob zaključku leta ne glede na nekatere sentimente nekako prisiljeni ugotoviti: če nam predstavlja eno skrajnost mir, drugo skrajnost pa vojna, smo zdaj bližje tej slednji skrajnosti. Ugotovitev, ki vsekakor ni razsvetljava!

Svet je danes razdeljen v dva protagonistična tabora — demokratskega in komunističnega, pri čemer pa moramo reči, da je zadnja oznaka več ali manj le formalnega značaja, ker so v komunističnem taboru pod silo razmer, t. j. pritiska, vključeni tudi milijoni ljudi, katerih razum in srca so na strani demokratskega tabora. Politično vzeto seveda ta čustvena postavka praktično še ne igra nobene vloge, ampak postane politični činitelj lahko šele v primeru dejanskega spopada svetov, katerih predstavnik sta Sovjetska zveza in Združene države. Moskva in Washington sta bila tudi vse leto činitelja, ki sta pomenila kristalizacijo enih in drugih smeri, ki so obvladovale politično pozornico.

Zdi se nam potrebno ugotoviti še neko drugo značilnost: dogajanje v letošnjem letu, ki je tako zelo preoblikovalo svet, ni bilo v prvi vrsti tradicionalno diplomatsko-političnega značaja, marveč se je, predvsem po »zaslugi« metod Moskve, uveljavil novi način reševanja politične in gospodarske problematike, katerega označuje med drugim doslej neznani ton razpravljanih diplomatov (Molotov, Višinski, Gromiko), propagandistična vojna, ustvarjanje ognjišč nemirov (Azerbejdžan, Grčija itd.),

politične stavke (Italija, Francija, Združene države), delovanje komunistične pete kolone, ustvarjanje gospodarskega kaosa itd.

Zunanji ministri, ki so v letu 1947 skupno razpravljali približno 65 dni (Moskva, Pariz, London), Združeni narodi, Varnostni svet se v letošnjem letu z malimi izjemami niso pokazali kot pozitivni tvorci novega sveta, ampak več ali manj nemočni likvidatorji zapuščene druge svetovne vojne

ter le nekaterih tekočih precejšnih problemov. Vsa politika, ki je dobivala konkretnega izraza v vedno močnejši napetosti, se je odigravala z drugimi sredstvi, za novim zakulisjem, katerega je svetu morda podzavestno vsilila Moskva.

Položaj, kakršnemu smo priče ob koncu letošnjega leta, seveda ni posledica dogodkov, ki bi jih neposredno rodilo letošnje leto. Ta položaj je posledica ne-

organičnega vojnega zavezništva protiosnovnega tabora v drugi svetovni vojni, ki se je kazalo že med vojno samo, dovolj jasno pa že v letu 1945. Danes ni več nobenega dvoma o tem, kje naj iščemo krivca. Nepopustljivost Moskve, njena ideološka, gospodarska in politična ekspanzivnost so bili pojavi, ki so nujno morali povzročiti reakcijo. Ta reakcija je postala odločna že takoj v začetku letošnjega leta, ko je ameriškega zunanjega ministra Byrnesa nadomestil odločni Marshall.

Dogodki, ki so nato prinesli preobrat v dotodanjem ravnotežju obeležjenem s popuščanjem Moskvi in vso dobro voljo po sporazumu, so bili predvsem tako imenovana Trumanova doktrina (pomoč Grčiji in Turčiji) ter sredi leta Marshallov načrt. Razumljivo je, da je to rodilo reakcijo na strani Moskve, ki je začutila močnega in odločnega nasprotnika, ki ni več pripravljen popuščati njenim pricupetostim. Vendar pa moramo ugotoviti, da so bili ti pojavi, med katere spada utrjevanje Vzhodne Evrope, tako imenovani Molotovljevi, odnosno Stalinov načrt ter končno ustanovitev Kominform, bolj posledica zavesti slabosti, kot pa moči. To nas ne sme motiti. Vse napihnjene besede so značil-

nost totalitarističnega sistema, katerega notranja nujnost žene vedno naprej, pri čemer pa obstoji nevarnost, da kljub temu pahne svet v največjo nesrečo.

»Mrzla vojna«, kot smo običajno nazivali položaj, ki se je pred nami odvijal vse leto, dobiva zdaj ob koncu 1947., po propadu razgovorov o Nemčiji in Avstriji, novo obeležje. Postaja vedno bolj nevaren pojav. Nekatere pojave smo že imeli priliko opaziti v Italiji in Franciji. Bili so sicer zadušeni po razvoju samem, vendar za Moskvo to ne pomeni klonjenja, marveč le še večji podžig. Lahko rečemo, da stopamo s propadom londonske konference v novo obdobje. Prvi del »mrzle vojne« je Moskva izgubila, zato se bo tem močnejše vrgla v drugi del, pri čemer bodo spet igrala glavno vlogo propagandna sredstva.

Kakšen bo odgovor na to propagandno vojno vzhoda na zahodu, lahko danes že prilično jasno vidimo. Pomoč Evropi je gotovo činitelj, ki bo to vojno paraliziral, posebno še, če bo gosposko pomoč spremljala pametna in odločna politična akcija. Vsekakor pa ostaja kot neizvestna postavka »slučaj«, nepremišljena akcija, morda malenkost, ki utegne razvoj bistveno spremeniti. Izgledi niso brezupni, treba pa je reči, da tudi niso rožnati.

PROPAGANDA (Iz knjige Van Loon: Amerika)

IZ TITOVE JUGOSLAVIJE

Ne načrtno gospodarstvo - temveč načrtna revščina

Nova plast političnih privilegirancev — po načinu svojega življenja strogo ločena od ostalega naroda — brezobzirno izkorišča delovno ljudstvo

Po zmagi komunizma, ki si je pripravil pod sovražno okupacijo in s podporo zahodnih zaveznikov oboroženo silo, so se komunisti spravili na delo, da bi odstranili svoje najvidnejše nasprotnike. Z zajetjem in usmrtnitvijo generala Mihajlovića je izginil zadnji nasprotnik, ki je z orožjem v roki branil svobodo jugoslovanskih narodov pred njihovo strahovlado. Toda s tem se ni bila končana vrsta procesov in obsodb političnih nasprotnikov. V vsej državi so vodili javne in tajne razprave proti tistim, ki se niso hoteli ukloiniti novim zatiralcem.

Razprava, ki je vzbudila največ pozornosti v tujini, je bila obsodba zagrebskega nadškofa Stepanca. Toda čestita ni zadela samo odkritih nasprotnikov, temveč je segla tudi v vrste sopotnikov in celo članov komunistične stranke. Najznačilnejši primer tega čiščenja v vrstah sopotnikov je bila ljubljanska razprava proti skupini inž. Nagodeta, dr. Furlana in Votetove, tipičnih predstavnikov političnega sopotništva.

Poleg tega pa so se vodilni činitelji komunističnega reda takoj posvetili izgradnji in utrjevanju gospodarsko-političnega položaja, ki so si jih prilastili. Komunisti so pod krinko socializacije prevzeli veliko večino gospodarskih podjetij ter njihovo vodstvo posvetili svojim najzvestejšim pristašem. Ker pa ti najzvestejši pristaši poleg svoje vdanosti stranki pogostoma niso imeli nobenih sposobnosti, ki jih zahteva vodstvo gospodarskih podjetij, je to gospodarstvo hitro nazadovalo. Prve težave je režimu pomagala premagovati pomoč UNRRA, ki

je mašila najnevarnejše luknje v novem komunističnem gospodarstvu.

Pri tem so hitro nastale nove družbene razlike. Na vodilnih mestih v politični, vojaški in gospodarski upravi je zrastle nova privilegirana plast političnih vlastodržcev, večinoma komunistov, ki se je po načinu svojega življenja hitro začela oddaljevati od ostalega naroda, ki je postal brezmočna snov za razne gospodarsko-politične poskuse. Enakosti vseh, ki so jo propovedovali pred in med vojno, je bilo takoj konec. Že v času bojev za oblast pod sovražno zasedbo je nastala velika razlika med voditelji, partizanskimi oficirji in političnimi komisariji, ki so prijetno živeli po raznih štabih v ozadju, ter med navadnimi partizani, ki so jih gnali iz kraja v kraj, lačne, raztrgane in slabo oborožene. Ta razlika se je po končani borbi še v ogromni meri zvečala, da je daleč preseglja stanje v predvojni Jugoslaviji, katerega so komunisti takrat tako ostro obsojali. Razmeroma veliko število vojakov pod orožjem — še leto dni po zaključku sovražnosti preko 600.000 mož, danes pa še vedno nad 300.000, torej še enkrat toliko kot predvojna Jugoslavija — je predstavljal veliko breme za državno gospodarstvo. Vendar pa to ni branilo, da si je novi režim zgradil dobro plačan in oskrbovan kader častnikov, medtem ko je ostalo vojaštvo stradalo boso in golo. Primerjava razkošno oblačeni in dobro rejenih častnikov in raztrganih ter izstradanih vojakov nove partizanske »jugoslovanske« vojske kaže tipično sliko prave »progre-

sivne enakosti« novega reda. Za častnike in njihove družine je bilo poskrbljeno v posebnih vojaških konzumih, kjer so se mogli oskrbovati z vsem, kar so si zaželeli. Medtem ko je drugemu prebivalstvu primanjkovalo najpotrebnejših stvari, so častniški konzumi imeli na razpolago celo blago tujega izvora. Toliko opevana enakost in tovarštvo sta se pokazali kot prevara, obenem pa prava slika novega militarizma, ki cvete v deželah, katerih vodje zagotavljajo ves svet o svoji miroljubnosti.

Toda nova privilegirana klasa ni rastle samo v vojski. Tudi državna uprava je hitro ustvarila dobro uspevajoč vodilni kader komunističnih pristašev, ki so si hitro uspeli ustvariti prednostne položaje z znatno diferencirano plačilno lestvico, posebnimi nagradami, nakupom v državnih konzumih in dodeljevanjem stanovanj.

Važen činitelj pri tvorbi nove privilegirane klase so bila podzavljena podjetja, katerih upravo so prevzeli v obliki vladnih delegatov razni pristaši komunistične stranke, ki so kljub svoji strokovni nesposobnosti zadržali za sebe odločevanje, odgovornost pa prespustili »strokovnjakom« na dejansko podrejenih mestih. Iz tega nenaravnega položaja so se razvili potem »sabotažni procesi«, kjer so nedolžni »strokovnjaki« morali odgovarjati za posledice nesposobnosti komunističnih »vladnih delegatov«, ki so dejansko vladali v podjetju. Z delitvijo teh sinekur, dobro plačanih mest z majhnim delom in nikakršno odgovornostjo toda s toliko večjimi do-

voljenimi in nedovoljenimi dohodki, se je številno zelo zvečala skupina novih privilegirancev.

Kmalu pa se je pokazalo, da tako gospodarstvo ne bo moglo iti naprej. Gospodarske osnove tako vodenih podjetij so se nevarno hitro manjšale, splošno obubožanje je grozilo, ko je prenehala pomoč UNRRA. Zato je bilo treba povezati vse te razpadajoče gospodarske edince, ki jih je prej vezal in urejal svobodni trg s svojim mehanizmom, katerega je med vojno in posebno še po vojni poseg državne oblasti v gospodarstvo popolnoma uničil. Iz te splošno grozeče revščine je nastala — po sovjetskem vzorcu zamisel o »načrtnem gospodarstvu«. Ta nova ureditev naj bi izravnala med seboj nedostatke posameznih podjetij ter tako držala pokoncu vso gospodarsko zgradnjo. Ta ukrep je logična posledica poseganja države v gospodarstvo, ni pa nobeno načrtno gospodarstvo, temveč načrtna revščina.

Da bi ohranili svoje gospodarstvo pri življenju, so se po sovjetskem vzoru poslužili vseh tistih toliko obsojanih sredstev kapitalistične družbe. Dejansko so odstranili vsako časovno omejitev delovnega časa. Četudi so na papirju pustili veljati zakoniti delovni čas, so ga na najrazličnejše načine kršili. »Prostovoljno« delo po normalnem času je bila ena pot; druga je bilo »prostovoljno« nedeljsko delo, delo ob predpisnem letnem dopustu v »prostovoljnih delovnih skupinah«. Uvedba akordnega načina odmer med je še globlje zasekala v de-

Demokratska Primorska vstaja

Letošnja predbožična nedelja bo v analih primorskega političnega življenja gotovo zapisana z zlatimi črkami. To nedeljo dopoldan so se v Trstu v pomembnem številu sestali zastupniki in somišljeniki Slov. demokratske zveze za STO, da položijo odnosno čujejo račun o doseganju delu ter sklepajo o svojem bodočem delovanju.

Od pojava tako imenovane »osvobodilne borbe« do 1947 je preteklo precej let. V teh letih je doživela duša primorskega človeka značilen, svojevrsten razvoj. Če je bilo navdušenje, s katerim so se naši rojaki v drugi svetovni vojni vrgli v borbo za svobodo, izraz prirodnega čustvovanja našega Kraševca, Tržačana in Goričana, moramo ugotoviti, da je čustvovanje našega človeka sedaj po vseh izkustvih, ki so mu jih prinesla ta leta, popolnoma drugačno. Po zlorabah, ki jih je občutil na svoji koži od tistih prvih dni dalje pa do danes, ko stremijo mračne sile še vedno za tem, da ga uklenjejo v voz interesov,

lavske pravice, ki jih danes priznava že najzanimivejša »kapitalistična« država. Uvedba posebnega priganjalskega sistema v obliki »norm«, ki jih svojevoljno zvišuje, čim se pokaže, da jih je mogoče doseči. Propagiranje »udarništva«, kjer posebno v ta namen solani in plačani pristihi komunistične stranke ali navadni delavci postavljajo rekordne storitve, ki potem postanejo pravilo za delo ostalih, če hočejo dobiti redno osnovno plačo, je bil nov korak na poti izkoriščanja delovnega človeka po komunistični državni birokraciji v korist novega privilegirane razreda, ki se je pod krinko zlaganih gesel polastil vodstva.

Načrtno gospodarstvo pa vendar ni zadovoljivo uspevalo. Bilo je torej potrebno, da so vodilni komunistični činitelji nekoliko zatisnili oči ter dopustili, da zasebna pobuda popravi to, kar so zavozili »načrtniki«. Tako je nastala najprej »dovoljena prosta trgovina«, katere so se smeli udeležiti vsi tisti zasebniki, posebno na kmetijskem polju, ki so svojo »dolžnost« do skupnosti v redu izpolnili. Ta »dolžnost« je dobila obliko nekdanje srednjeveške desetine, ki pa je znatno večja, kot je bila zloglasna »graščinska« desetina. Po odvzemu »obveznega odkupa« so silili ljudi še k »prostovoljnemu« odkupu, kar pa je še potem ostalo, to so smeli lastniki prodati »iz proste roke«. Tako so vodilni komunistični gospodarstveniki priznali svoj bankrot. Toda to še ni bilo vse.

Ko so videli dober uspeh dovoljene črne borze na »zasebnem sektorju«, so se polakomnili ter so jo uvedli tudi za podržavljena podjetja, ki so dobila dovoljenje, da del svoje proizvodnje prodajo na prostem trgu po znatno višjih cenah. To pa morejo storiti šele tedaj, ko so z delom svoje proizvodnje krili potrebe privilegirane sloja vojaške in državne birokracije. Mnogim ta »priznana državna črna borza«, ki so jo krestili Komunisti z »sistemom dvojnih cen«, le ni šla v glavo. Zato so mogli vodilni komunisti na dolgo in široko razlagati prednosti tega novega načina »enakosti in tovarištva«. Tisti, ki dobi kot privilegirani člani novega vladajočega razreda možnost nabaviti si na ta način po nižji ceni, so razumeli, tistim pa, ki so navezani na priznano državno črno borzo, to je danes velika večina prebivalcev, razred izkoriščanega delovnega ljudstva, stvar ni šla tako lahko v glavo, posebno se, če morda le kateri še vedno verjamejo v enakost in pravico komunističnega paradiža.

ki so bili našemu narodu in tudi primorskemu Slovencu vedno tuji, je opravičeno ugotovil, da je bil v vseh teh letih kruto varan.

Prelom s tradicijo ...

Zaradi tega pomeni letošnja predbožična nedelja v slovenskem kulturnem in političnem življenju našega Primorja pomembno prelomnico, ko so Slovenci v Trstu, pa čeprav ne na javnem shodu, ob udeležbi stotin prignanih ljudi, katerih srca pa utripajo popolnoma drugače, prelomili s tradicijo preteklosti in dali izraz za svojem pravemu in resničnemu čustvovanju ter našli sami sebe, našli svoje pravo čustvo, svojo dušo in svoje bistvo.

Na zborovanju, katerega je ob pol deseti uri dopoldne otvoril tržaški odvetnik in eden izmed slovenskih tržaških prvoborcev dr. Josip Agneletto, so se zbrali vsi sloji tržaškega mesta in okolice. Na njem si videl v narodni povezanosti zbrane kmete, delavce, obrtnike, dijake, trgovce, uradnike, profesioniste in razumništvo, skratka, vse plasti naše male države. Vse te ljudi pa je družila zavest, da so Slovenci, demokrati, ljudje, katerim je najvišji ideal svoboda in spoštovanje človeških pravic, v prvi vrsti pa blaginja slovenskega, hrvaškega in srbskega naroda ter njihov pravično uveljavljanje v javnem življenju STO.

Po kratkih pozdravnih besedah, v katerih je dr. Agneletto omenil, da je to po dolgih letih prvi demokratski sestanek slovenskega prebivalstva na tržaškem ozemlju, je stavil predlog, da si zbor izvoli svojega predsedujočega.

Aklamacija dr. Abramcu

Prisotni so predlagali za to mesto najstarejšega slovenskih tržaških borcev — dr. Josipa Abrama svoječasnega deželnega in mestnega poslanca in nekdanjega dolgoletnega predsednika družbe sv. Cirila in Metod v Trstu. Navzoči so predlog sprejeli z burnim odobravanjem.

Sivolasi, več kot osemdeset let stari slovenski politik je bil očitno ganjen nad priznanjem, ki mu ga je izrekel zbor Slov. demokratske zveze. V svoji zahvali in v pozdravnih besedah, ki jih je takoj za tem izrekel, se je kratko vrnil v preteklost in pokazal na borbo, ki so jo Slovenci v teh krajih vodili za svoje uveljavljanje in v svojo obrambo od 70. let prejšnjega stoletja dalje, dokler vse to delo, ki je rodilo tako pomembne uspehe, ni bilo uničeno. Poudaril je, da današnje delo, ki se spet pričinja, v svojem bistvu ni nekaj novega, marveč le nadaljevanje s silo prekinjenega razvoja, ki pa nosi v svojem bistvu vse ono, kar je bilo nekdanj svetotistemu rodu, ki je deloval takrat. V nekem pogledu se vračamo 70-80 let nazaj, vendar pa smo ohranili vso svojo bitnost, vse svoje ideale, ostajamo slej kot prej, kot so bili naši predhodniki, Slovenci in demokrati.

Po teh uvodnih besedah slovenskega staroste, ki so žele navdušenje in dolgo trajno odobravanje vseh

navzočih, je povzel besedo zastopnik Slov. demokratske zveze za Goriško dr. Avgust Šviligoj, ki je prinesel pozdrav vseh tamošnjih slovenskih demokratov.

Dr. Šviligoj je najprej sporočil zboru tople bratske pozdrave goriških slovenskih demokratov in izrazil tržaškimi somišljenikom svoje zadovoljstvo za lepo število udeležencev, nato pa je prikazal nujno potrebo neumornega delovanja, da bo rešena čast Slovencev in Slovanov sploh in opran madež, ki ga je tuja ideologija pritisnila na čisto telo naroda. Odločno hočemo braniti stoletne kulturne pridobitve našega naroda pred mračnimi nauki tiste sodobne marksistične morale, ki jo svet v teh zadnjih časih, hvala Bogu, uspešno zavrača.

Nujno pa je, da si mi resnični demokrati začrtamo jasno pot in izdelamo točne programe, da preučimo in rešimo zlasti socialno vprašanje vseh delavcev, posebno pa vprašanje našega kmeta in rokodelca.

Zgradbe naših nasprotnikov so zgrajene na nasilju,

zato bomo zmagali mi, ki nosimo v srcu ljubezen in željo po pravičnosti. Končno je v lepih besedah izrazil prepričanje, da si bodo vsi Slovenci in tudi vsi Slovani priborili resnično svobodo, za katero sprejemajo vsako trpljenje in tudi mučenje.

Besede, ki jih je spregovoril zastopnik Goriške, so vsi zborovalci pozdravili s toplim odobravanjem.

Za zastopnikom Goriške se je oglasil k besedi zastopnik slov. hrv. akademškega kluba »JADRAN« iz Trsta, ki je sporočil pozdrave mladine. Poudaril je predvsem težave, istočasno pa tudi veličino borbe, ki jo vodijo slovenski demokrati v današnjih razmerah na STO. Izrekel je vse priznanje za pogum, ki mora biti osnova takšnega dela. Zboru in bodočemu delovanju Slov. demokratske zveze je zaželel polno uspeha, istočasno pa zagotovil vso podporo demokratske mladine.

Navzoči so z velikim odobravanjem sprejeli besede mladine, ki je neustrašena, kar je glavni znak mladine in poročstvo za uspeh, kadar gre za uveljavljanje idealov svobode in demokracije.

„PRI NAŠEM DELOVANJU NAS VODIJO DEMOKRATSKA NAČELA O SVOBODI VESTI IN PREPRIČANJA. VSAKOMUR PRIZNAVAMO PRAVICO, DA SE SVOBODNO ORGANIZIRA IN SVOBODNO ODLOČA ZA STRANKE IN PROGRAME. TO PRAVICO ZAHTEVAMO OD VSEH TUDI ZASE. ZATO ODKLANJAMO BRUTALNO NASILJE, S KATERIM STRAHUJEJO SLOVENSKO LJUDSTVO, S KATERIM MU ZABRANJUJEJO ČITANJE SVOBODNIH DEMOKRATSKIH ČASOPISOV IN GA NASILNO VPISUJEJO V RAZNE ŠTRANKE IN ORGANIZACIJE.“

Govor dr. Agneletta

Po pozdravu predsedujočega in prehodu na dnevni red je toplo pozdravljen povzel besedo eden izmed najstarejših narodnih borcev na Primorskem, odvetnik dr. Josip Agneletto. V svojem temeljitem referatu, v katerem je podal pregled začetkov Slovenske demokratske zveze za Trst in ki so ga navzoči večkrat z odobravanjem prekinjali, je med drugim izjavil:

Naše demokratsko gibanje na STO stremi za skupnim delovanjem vseh svobodnih demokratskih sil slovenskega, hrvaškega in tudi srbskega naroda na tem svobodnem koščku naše zemlje ob Adriji v borbi za obrambo naših narodnih, človeških, kulturnih in socialnih pravic. To gibanje ni tuja, uvožena rastlina, ampak *nadaljevanje* onega skoraj stoletnega evolucijskega kroga, ki je od 1848. leta sem prelevilo naše ljudstvo iz polsuženjskega stanja in ga z neumornim delom povzdignilo na stopnjo svobodnih kulturnih narodov. Predhodnik našega gibanja je bila ona neusahljiva obrambna borba za naš obstoj, ki jo je od sedemdesetih let minulega stoletja vodilo politično društvo »Edinost« v Trstu. Tej narodno obrambni borbi gre zasluga, ako se danes razlega glas našega jezika ob obalah Jadranskega morja, ako je na tem najskrasnejšem mejniku naš človek ohranil svojo narodno bitnost, svojo zemljo in svoj dom ter vero svojih predod. In v tej borbi je sodelovala požrtvovalno in nesebično tudi naša narodna duhovščina.

V 70 letih so voditelji tržaških Slovencev iz nič ustvarili v Trstu ponosno kulturno in gospodarsko stavbo, ki ni niti najmanj zaostala za napredkom naših italijanskih sosedov. Imeli smo ljudske in srednje šole, svojo trgovsko šolo, svojo Glasbeno matično, stalno slovensko gledališče in opero. Imeli smo mogočno gospodarsko organizacijo, ki se je razvila iz združnega pokreta. Prva primorska gospodarska druga je bilo kreditno »Gospodarsko društvo« v Skednju leta 1880. Leta 1900 je bilo na Primorskem že 153, leta 1911 pa smo imeli že 617 zadrug, ter svoje banke in hranilnice, med njimi tržaško Hranilnico in posojilnico. Trgovsko obrtno zadrugo in mogočno Jadransko banko. Imeli smo tudi svojo »Narodno delavsko organizacijo« z podružnico v Nabrežini in v Pulju, imeli smo »Delavsko podporno in zavarovalno društvo«. Nebroj čitalnic, knjižnic, pevskih in dramskih društev, sokolskih društev, zavarovalnih društev v mestih in po deželi v lastnih narodnih domovih, med katerimi je stal ponosno »Narodni dom« na trgu Oberdan.

S to dobo našega preroda in vstajenja od 1848 do 1918 so neločljivo spojena imena mnogih nepozabnih mož.

Druga doba našega narodnega in političnega življenja na tržaškem ozemlju od 1919 do 1945 je doba naše Golgote. 1919 je nastopil fašizem in v dobo fašizma spada požig naših narodnih domov, uničenje in prepoved naših kulturnih

institucij, naših društev, gledališč, naših zadrug in bank, uničenje naših šol, prepoved našega petja in jezika, uničenje naših časopisov (»Edinost« 1929. leta). Fašizem je hotel uničiti slovenski in hrvaški jezik in izbrisati naš narod s površja naše zemlje. Ali raznarodovalni fašistični val je rodil naš odpor. Naš narod ni klonil in v borbi proti fašizmu je imel svoje junake — mučenike: Gortan v Istri; Bidovec, Valentič, Marušič in Miloš so prelili svojo narodno kri 1929 v Bazovici; Kos, Vadnal, Ivančič, Bobek in Tomažič 1941 na strelišču na Opčinah. Slava junakom! Naša

Naš ugrabljeni urednik.
Slavko Uršič

tajna borba za obrambo je polnila z najboljšimi sinovi italijanske ječe in konfinacijska taborišča.

Leta 1941 sta Italija in Nemčija zasedli Jugoslavijo in to je spremenilo v naših krajih do tedaj podtalno tajno borbo proti fašizmu v odprto gveriljsko vojno.

Borba se je vodila pri nas na Primorskem pod narodnim geslom, za narodno osvoboditev in politično prostost. Primorske borbe je narod poznal in podpiral le pod imenom četnikov. Šele kasneje se je iz Jugoslavije razširilo k nam partizanstvo, ki je stalo pod komunističnim vodstvom in se borilo v prvi vrsti za komunistične partijske cilje in interese. A narod na Primorskem se je v dobri veri boril tudi pod partizanskim poveljstvom v prepričanju, da gre za skupno narodno stvar in ne za nadvlado ene same stranke nad vsem narodom. V tej veri se je boril in padel tudi Vojko Premru. Kaj je naš narod v tej borbi žrtvoval! Porušene vasi, požgani domovi, pobito prebivalstvo, in kar je ostalo živih, je polnilo nemška taborišča, kjer je pustilo svoje življenje na stotine sinov našega naroda. Med njimi je bil tudi dr. Slavko Uršič, mož, ki je bil pravčasno spoznal prikrit namene in cilje komunističnega partizanstva in ga zato dosledno odklanjal.

1. maja 1945 so vkorakale jugoslovanske čete v Trst in zasedle Primorsko. Fašizem in nacizem, dva teroristična in diktatorska režima, sta bila strta. Jugoslovanska vojska ni prinesla svobode. V teku šesttedenske okupacije je postavila tako zvano »ljudsko oblast«, ki je trajala, dokler je niso septembra '45 zapadni zavezniki prepovedali in odpravili, ker so videli v njej prikrito diktaturo komunistične stranke. Do tedaj so zavezniki videli v Slovincih, Hrvatih in Srbih

svoje zaveznike in prijatelje in bili so pripravljene priti nasproti vsem našim pravičnim zahtevam ter nas pritegniti k sodelovanju v vseh panogah javne uprave in polagoma uvajati slovenski jezik na sodišča in druge urade. Toda po odpravi »ljudskih oblasti«, je proglasila komunistična partija in njena ekspoziura »SIAU« absolutni boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila na italijanski nekomunistični živelj, ki je izkoristil boj kot sodelovanju našega naroda z zavezniško vojaško upravo v vseh panogah javnega življenja. Tako je pričela borba med Slovenci in Hrvati, čijih vodstva se je polastila SIAU, odnosno komunistična stranka, ter med Zavezniško vojaško upravo, ki se je stopnjevala do skrajnih mej. Pri tem se je ZVU naslonila

vencev, Hrvatov in Srbov, ne samo na Primorskem, ampak tudi v Jugoslaviji, Avstriji, Italiji, Nemčiji in ostali Evropi, v Afriki, Ameriki in celo v daljni Avstraliji, kot zvezda vodnica in glasnik vsega svobodnega demokratskega gibanja na jugoslovanskem evropskem jugu. Mi nimamo za seboj režimov in držav, ki bi nas podpirale, ampak smo navezani na sebe in na prostovoljne prispevke svojega naroda, ki se globoko zaveda zgodovinske važnosti našega demokratskega gibanja in njegovega glasila za naš narodni obstoj.

V noči 31. avgusta 1947 so ugrabili našega Andreja Uršiča. Ne bomo komentirali tega zločina, ker smo dovolj govori. Takih sredstev se poslužuje naš nasprotnik. Ves kulturni svet se zgraža in obsoja zločin, ali krivci še niso kaznovani. In tak nasprotnik bi hotel biti voditelj slovenskega naroda?

Pripravljali odbor za Slov. demokratsko zvezo za

STO je na delu od marca sem. Iz globokega prepričanja, da se borimo za pravično in pošteno stvar, črpamo svoje energije in pogum.

Pripravljali odbor je posredoval večkrat pri Zvezniški vojaški upravi z besedo in spomenicami za naše pravice, za naše šole, za naše ljudi, zlasti na šolskem polju. Našemu posredovanju se moramo zahvaliti, da smo dobili tudi slovensko učiteljsiše.

To naše gibanje ni le lokalnega pomena za naše ozemlje, ampak da so na to, na svobodni slovenski zemlji vzniklo gibanje tik pred železnimi zastorom obrnjene oči vsega slovenskega sveta, tudi od tam z one strani oceanov.

In to nam bodi v zadoščenje ter v bodrilo in pogum za naprej.

Navzoči so besede dr. Agneletta pozdravili z burnim odobravanjem. Videlo se je, da je govoril iz srca vsem.

Govor dr. Vesela

Za dr. Agnelettom je povzel, toplo pozdravljen, besedo tržaški odvetnik dr. Fran Vesel, ki je med drugim izjavil:

Rojaki in rojakinje! Slovenci, Hrvatje in Srbi Svobodnega tržaškega ozemlja!

Naše današnje zborovanje pomeni, da je na Primorskem spet vstala demokracija, in to organizirana demokracija.

Zeleli bi, da bi nam bila ta naloga prihranjena in da bi bili mogli pozdraviti rojstvo demokracije na naših tleh že ob koncu vojne.

Mi Slovenci smo težko čakali na odrešenje. Vsi smo bili prepričani, da je našega mučenja in naših preganjanj konec.

Toda hitro je prišlo grenko razočaranje. Ni prišla k nam svoboda, ampak samo njena gola krinka. Kaj hitro smo opazili vsi — kmetje, delavci, uradniki in izobraženci — da je svoboda, ki je bila zapisana na praporih, sramotno oskrnil suženjski totalitarizem, prav tako divji, kot tisti, ki je bil poražen v vojni.

Prišle so aretacije, deportacije, pokolji in kar je še hujše — skrivnostna izginotja. Godile so se neverjetne stvari. Fašisti — ki so se še nekaj dni pred porazom borili v vrstah zatirnega totalitarizma ter preganjali nas in naše sorodjake — so se sprehajali po naših mestih in vaseh kot pristni partizani. Po drugi strani pa so ljudje — ki so morali pretrpeti vsa mogoča mučenja, ker so bili Slovenci, demokrati in ljubitelji svobode — skrivnostno izginjali po zastugi tajne policije, ki so jo mogli zamisliti in organizirati samo satanski možgani.

Ljudi se je polastil strah, zavladal je teror.

Marksizem je bilo tisto zlo, ki je vdrlo k nam ter začelo s svojo kruto roko dušiti naše ljudstvo.

Vsi so to opazili, a so molčali. Najboljši in najbolj pogumni so skušali opozoriti predstavnike tako imenovane »ljudske oblasti« na pogubonosne posledice te politike in na nevarnosti, ki so se zaradi tega rodile za naše narodne težnje. Toda zaman! Nalezeli so na trde glave in na kamenita srca.

V tistih dneh se je bila diplomatska borba za pripadnost teh zemlji. Komunisti so se z nasiljem polastili oblasti ter prevzeli nalogo, da izvedejo priključitev teh zemlji k Jugoslaviji.

Posledice so znane.

Brodolom na vsej črti. Primorje razkosano v tri dele, izguba Gorice ter ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja, na katerem smo Slovenci le manjšina v primeri z Italijani. Vse to je povzročila neznanat klika ljudi, ki so se s prevaro in nasiljem polastili oblasti v Osvobodilni fronti.

Mi kot demokrati načeloma nismo proti nobeni ideologiji ter pustimo, da se vsaka ideologija razvija z evolucijo. Odklanjamo pa marksizem, ki je tuj našemu mišljenju, tako slovenskemu kot evropskemu. Odklanjamo marksizem, ki se z nasiljem in revolucijo polasti oblasti in se mora za obdržanje na površju posluževati najbolj podlega orožja, to je terorizma, tako političnega kot finančnega.

V teh dneh so Združeni Narodi sprejeli sklep svetovnega pomena. Ustvarili so domovino za Žide v Palestini.

Po dva tisoč letih so postavili krivico, ki jo je leta 70 po Kr. pod cesarjem Titom (sic!) storil rimski imperij z razpršenjem Židov po svetu. Tako si bodo mogli zdaj Židje ustvariti svojo domovino, v blagor sebi in drugim narodom.

Rojaki, vprašam vas: »Ali je morda komunizem izraz slovenskega mišljenja katerega koli evropskega naroda? NE, nikakor NE!

Kot je znano, je duhovni oče komunizma, Mardocai, po domače Marx, rojen v Nemčiji. Tudi drugi krivi apostoli te doktrine niso Slovani, pa naj bodo to Engels ali Trocky, Držinski ali Jagoda, strahotna rablja ruskega ljudstva in iznajditelja znanega velikega terorja, ali pa naj bosta to Moša Pijade ali Baebler. Naš narod ne potrebuje tega sistema, kajti naše slovensko, hrvaško in srbsko ljudstvo ni ne kapitalistično ne veleposestniško.

Da imamo prav, dokazuje komunizem sam, kajti če bi bil zdrava stvar in v in-

teresu delovnih ljudi, bi se mu ne bilo treba vsiljevati ljudem z nasiljem.

Bila je sveta dolžnost nas Slovanov na Svobodnem tržaškem ozemlju — na tej edini slovanski tribuni, razkatere lahko še spregovorimo svobodno besedo — da smo organizirali demokratično gibanje. To je bila naša sveta dolžnost, ne samo pred našim narodom, ampak pred vsem človeštvom.

Rojaki, eno je gotovo: ali bo uspelo nam Slovanom samim, da si izderemo iz telesa strupeni trn, ki ga je zabodel v naše živo meso marksizem, ali pa nas bo sila dogodkov podvrgla tuji kirurški operaciji. Tuja kirurška operacija pa bi pomenila vojno ter uničenje ostanka evropske civilizacije, ki nam je še ostal po strašni svetovni vojni.

Toda gotovi smo, da bodo naše ideje zmagale, ker predstavlja gibanje — ki smo ga ustvarili — zdravo stvar in spontano voljo vsega našega naroda.

Izjavljamo, da smo s sedmi italijanske narodnosti pripravljani odkritosrčno sodelovati na vseh področjih javnega življenja in to na temelju strpnosti, vzajemnega spoštovanja ter popolne enakopravnosti, vse v interesu vsega prebivalstva Svobodnega tržaškega ozemlja.

Naši italijanski sosedje, ki morajo enkrat za vselej zatreti v sebi tisti čut superiornosti, o kateri mislijo, da jo imajo nad nami. Mi smo majhen narod. Toda kar se tiče civilizacije,

narodne časti in poštenosti, se ne bojimo tekmovati z najbolj naprednimi narodi Evrope.

Imamo pošten, demokratičen in realističen program, tako da ga more razumeti in sprejeti vsak pošten delavec, tako ročni kot izobraženec. Naš program brani vse osnovne pravice in svoboščine današnje družbe.

Naš program je: SVOBODA in KRUH!

Naj mi bo dovoljeno — preden končam — da se v tem trenutku spomnim še našega velikega prijatelja Andreja Slavka Uršiča, ki so ga naši kruti nasprotniki ugrabili.

Kadar pomislim na Tebe Andrej, se mi srce stisne v tesnobi. Zgrozim se ob misli na trpljenje in mučenja, ki si jih moral prestati.

Vse človeštvo in zlasti vsi Tvoji sorodniki Ti dolgujemo večno hvaležnost kot prvoborniku, ki si prvi z nadčloveškim pogumom dvignil zastavo svobode, človečanstva in demokracije, za kar se borimo in s čimer bomo gotovo zmagali mi.

Izvajanje dr. Vesela je pozdravil spontan aplavz. Bil je dokaz, kako živo je zadel in kako iz srca je govoril vsem navzočim.

Ko se je poleglo odobravanje, ki ga je žel s svojim odkritim in odločnim govorom dr. Vesel, se je oglasil k besedi g. Stanko Filipičič.

(Radi pomanjkanja prostora njegov govor pričujemo prihodnje.)

Pozdrav prof. Vujinovića

Po govorih, ki so jih imeli gg. dr. Agneletto, dr. Vesel in Stanko Filipičič, je pozdravil zbor srbski begunec prof. Sava Vujinović. Njegove besede, ki jih je podal z vsem temperamentom, so žele dolgotrajno odobravanje. Prof. Vujinović je med drugim dejal:

Današnji dan je silno pomemben. Ta dan je eden izmed najvažnejših dogodkov v zgodovini Trsta, edinega svobodnega koška zemlje, na katerem žive danes Jugoslavlani...

Tako visoko ste danes dvignili zastavo svobode, da jo bodo videli Triglav in Romanija, Avala in Dinarske planine. To zastavo svobode bo gledal in v njo stalno upiral oči vsak Slovenec, Hrvat in Srb, in sicer brez razlike, v kateri državi in na katerem kontinentu živi...

V času vašega trpljenja in vaših težav, je vsak vaš vzdihljaj v naših dušah in naših srcih v Jugoslaviji naletel na odmev. Kot begunec je vas Primorce Jugoslavija v težkih letih sprejela z vsem srcem, vam nudila vso pozornost, nudila roko in odkrila srce. Takrat nihče ni niti slutil, da bo prišel dan, ko bo zaslužnena in v trpljenju živeča Jugoslavija morala iskati zatočišče pri vas, vas prositi, da ji vračate njeno zvestobo...

Srbski narod je 600 let vodil krvavo borbo za svobodo, vodi jo tudi danes in vodil jo bo, če bo treba, še 600 let, dokler bo živel zad-

nji Srb. V planinah in gozdovih so še vedno borci za svobodo, ki skupaj z vsem narodom upirajo oči na svoje brate, ki živijo v svobodi, in tudi na vas, verujejo v vas, od vas pričakujejo zaslonbe in boju za svobodo...

Ta današnji zgodovinski dogodek bo izval pri sovražnikih reakcije: Ti ljudje niso samo naši nasprotniki, ampak naši sovražniki. Preveva jih strah in oboroženi s silno rušilno mržnjo, so pripravljani na vsak zločin. Zapomnite si pa, sestre in bratje: mi komunistov ne moremo poraziti z njihovim orožjem. Ne moremo jih prekositi v mržnji in zločinu, ker so oni v tem mojstri in imajo pred nami vsekakor prednost. Naše orožje je drugačno: proti komunističnemu zločinu in mržnji postavljamo mi ljubezen. Tudi komunisti so naši bratje, — zapeljani bratje. Če nam je Kristus rekel: »Ljubite svoje sovražnike«, kako naj bi mi ne ljubili svojih zapeljanih bratov? Vrzimo torč iz svojih src sovražstvo, ki ruši, in se oborožimo z božansko ljubeznijo, ki gradi. Z ljubeznijo bomo premagali komuniste.

To ne pomeni, da se bojimo boja, nasprotno, če nas napadejo, se bomo junaško branili. Njihov poraz pa je gotov: Ljubezen pa je močnejša od sovraštva. Ljubezen bo zmagala.

Volitve in slučajnosti

Po plamtečih besedah, ki jih je izrekel prof. Vujinović, je zbor prešel na nadaljnji dnevni red. Predsednik je prekinil zborovanje, da se navzoči zborovalci sporazumejo o sestavi začasnega odbora Svobodnega tržaškega ozemlja, ki je pripravil pravila in vse potrebno za sklicanje širšega ustanovnega občnega zbora.

Po četrt urnem odmoru je bila sestavljena in zboru spoznamo predložena lista odbora, ki jo je ti soglasno in v največjem odobravanju sprejel.

Zbor je izvolil: za predsednika: dr. Josipa Agneletta, odvetnika iz Trsta, za tajnika: dr. Frana Vesela, odvetnika iz Trsta, za blagajnika: Mihaela Flajbana, pekovskega mojstra iz Trsta.

Poleg omenjenih so bili v odbor izvoljeni še številni drugi, med njimi: delavci, kmetje, uradniki, trgovci in obrtniki.

Po izvolitvi odbora je prevzel predsedstvo zbora novo izvoljeni predsednik. Zahvalil se je za zaupanje, podčrtal odgovornost prevzete naloge, ki jo je sprejel odbor ter pozval vse navzoče, da odboru v polni meri pomagajo.

Zbor je na to prešel na znanjo točk dnevnega reda, — na slučajnosti. Ob tej priliki so se oglasili številni govorniki, pri čemer je naš najboljši razveselilo dejstvo, da so se oglasili večinoma delavci in kmetje, torej izmed tistih, ki naj bi bili po zatrjevanju »edinih predstavnikov« delavskega sloja, podlaga njihove politike.

Sprežena so bila številna zanimiva in vsega uvaževanja vredna vprašanja, med

njimi zlasti vprašanje osnovanja slovenske demokratske sindikalne organizacije.

Po slučajnostih je zbor soglasno sprejel resolucijo, pred tem pa je z enakim navdušenjem z nekaterimi spremembami odobril program Svobodnega tržaškega ozemlja, ki je našim čitateljem že znan, saj je bil objavljen v »DEMOKRACIJI« 5. septembra t. l.

Dnevni red zbora Svobodnega tržaškega ozemlja je bil s tem izčrpan.

Predsednik dr. Agneletto se je zahvalil za udeležbo ter ponovno pozval vse resnične demokrate, da vsak po svojih najboljših močeh zagradi za delo. Prepričani smo v pravilnost in svetost svojega poslanstva, ki ga opravljamo ob tem času in ob teh prilikah na tem prostoru. Vse to delo je namenjeno izključno obstanku, napredku in blaginji slovenskega, hrvaškega in srbskega naroda na tem edinem košku svobodne slovanske zemlje. Iz prepričanja, da je naša pot edina pravilna in vredna človeka, črpamo svojo silo in pogum, s tem prepričanjem bomo porazili zlo in zmagali.

S tem je bilo zborovanje Svobodnega tržaškega ozemlja za STO po več kot triurnem izčrpnem razpravljanju zaključeno. Zbor se je razšel pod vtisom popolnega razumevanja naloge, ki stojé odslej pred vsemi, ter odločen, da te naloge tudi izpolni.

Sto štirideset tisoč Čehov in Slovakov, ki so se bili naselili v Jugoslavijo, in dvajset tisoč, ki se jih je naselilo v Romunijo, prosi za povratek v lastno domovino. Razumemo!

Zbor zaupnikov Slov. demokratske zveze za Svobodno tržaško ozemlje je dne 21. decembra 1947 v Trstu sklenil naslednjo

RESOLUCIJO

1. Tržaško svobodno ozemlje sprejemamo kot mednarodno državno tvorbo, ki je poklicana, da služi vsej Srednji Evropi kot mednarodno tržišče in pomorsko izhodišče v svet.
2. Varnost državljanov ter njih osebna svoboda in imovina je predpogoj za uspešno ustvarjalno delo ter za gospodarski, kulturni in socialni napredek naroda in države. Zato obsojamo fašistični in komunistični teror kot najpodlejšje sredstvo v politični borbi in pozivamo Z. V. U., da posveča brezhubni in učinkoviti varnostni službi največjo pozornost ter iztrebi legla terorja.
3. Smo za pravični sporazum z našimi sosedi italijanske narodnosti na podlagi narodne, jezikovne in upravne enakopravnosti ter svobodnega razvoja obeh narodnosti. Medsebojno razumevanje in strpnost je predpogoj za tak sporazum.
4. V primeru zavlačevanja imenovanja tržaškega guvernerja, zahtevamo od Z. V. U., da prične takoj z uvajanjem slovenskega jezika v državne in občinske urade ter imenovanjem slovenskega uradništva v razmerju, ki odgovarja številu slovenskega prebivalstva.
5. Zahtevamo vrnitev vsega premoženja, ki ga je fašistični režim kakor koli odvzel slovenskim gospodarskim in kulturnim ustanovam na STO ter povračilo škode, ki je bila tem ustanovam povzročena.
6. Zahtevamo, da se sprejmejo v službo vsi slovenski in hrvaški državni ter občinski nameštenci, ki so tržaški državljani in ki so bili od fašizma do 30. aprila 1945 iz političnih razlogov odpušteni iz službe na ozemlju Italije.
7. Pozdravljamo Marshallov načrt kot najbolj učinkovito sredstvo za gospodarsko rešitev in obnovo Evrope ter izjavljamo, da smo pripravljani sodelovati pri ureditvi tega načrta za STO.
8. Pozivamo vse demokratične Slovence, Hrvatje in Srbe, da moralno in materialno podpirajo naše demokratsko gibanje, ki se bori za naš narodni obstoj, za svobodo in za človečanske pravice proti krivici in nasilju.
9. S Svobodnega tržaškega ozemlja pošiljamo bratski pozdrav vsem onim demokratskim stotisočem slovenskih, hrvaških in srbskih bratov in sester, ki so razkropljeni po vsem širnem svetu, kakor tudi onim, ki v domovini pričakujejo svobode in odrešenja.

Trst, 21. decembra 1947.

BORBA ZA NAŠE PRAVICE

Narodni dom v Trstu

Gospodarstvo Trsta včeraj in danes

Trst se mora zahvaliti za svoj dvig iz navadnega ribiškega mesta na stopnjo enega najvažnejših sredozemskih pristanišč dejstvu, da je politično pripadal svojemu zaledju, in to prav v dobri odločilni desettletji 19. stoletja, ko sta evropsko gospodarstvo in svetovna trgovina beležila svoj najhitrejši napredek. Mesto kot tako nima namreč nobenega neposrednega zaledja. Trst ni središče bogate pokrajine, ne leži ob izlivu važne reke. Razprostira se ob vzhodu siromaškega Krasa, za katerim leže v neposredni bližini slovenske pokrajine, katere pa po svoji gospodarski razvitenosti takemu pristanišču v preteklosti niso mogle nuditi primernega dela, saj se je njihov resnični gospodarski razvoj v smeri industrializacije komaj začel z nastankom Jugoslavije.

Trst - avstrijsko pristanišče

Pravo zaledje Trsta se je pričelo šele na drugi strani tega neposrednega zalednega pasu, njegovo središče sta bili Avstrija in Češka, najrazvitejši pokrajini bivše podonavske monarhije. Dovolj je, ako površno pogledamo statistike, pa vidimo, kako sta ti dve deželi tudi v razbitem obdobju med dvema svetovnjima vojnama ohranili svoj vodilni položaj v tržaškem prometu ter tako dokazali svojo navezanost na naše pristanišče.

Zato je imel za podonavsko državno tvorbo, prvenstveno za njen zahodni alpsko-sudetski pas, Trst izrazit gospodarsko-politični pomen, medtem ko je bil za nas Slovence in Italijane v prvi vrsti prav za prav samo nacionalni problem. Čim so leta 1918 pričeli reševati teritorialna vprašanja na izključno nacionalni podlagi, niso mogle izostati kvarne gospodarske posledice.

Trst izhodišče podonavja

Trst, ki je bil do leta 1918 avstro-ogrsko vprašanje, katero je

bilo rešeno na osnovi, da je avstrijska polovica favorizirala Trst, ogrska pa Reko, je z razbitjem te države postal skupni problem vsega Podonavja. Že leta 1918 in neposredno potem so se pojavili predlogi, ki so težili za tem, da bi iz Trsta napravili središče mednarodne trgovine in mednarodno tržišče finančnih kapitalov za jugovzhodno Evropo, da bi na ta način nadomestili vlogo, ki jo je

pred letom 1914 igral Dunaj. Toda za izvršenje te naloge bi bila potrebna drugačna politična in carinsko-devizna organizacija, kakršno je bila kmalu za tem pripravljena nuditi Italija, katere je krenila v izrazito nacionalistično in avtarkično smer. Prilika je bila zamujena in italijanska država se je v kasnejših letih morala boriti z velikimi napori, da je temu svopemu pristanišču našla dovolj zaposlitve. Čeprav se je Trst leta 1938 precej približal po količini prometa iz leta 1913, je bil vendarle ta promet veliko bolj tranzitnega značaja in Trst ni bil več ono tako važno gospodarsko središče kot prej.

Svobodni Trst

Izbruhnila je druga svetovna vojna in proglašena so bila načela, katere so dala slutiti boljše rešitve, kakršne nam je prinesel enostranski postopek leta 1918. Tudi Trst je dobil novo politično obliko, katere mnogo bolj odgovarja njegovim širšim gospodarskim vlogam. Medtem ko je bil do tedaj samo gospodarsko mednarodno pomemben ter je bil vedno nacionalno vezan na enotno državno tvorbo, je sedaj njegova mednarodna važna funkcija dobila svoje potrdilo tudi v novi mednarodni politični ureditvi njegovega ozemlja. S tem so bili postavljeni po-

litični temelji za uresničenje one prilike, katere je bila po prvi svetovni vojni zamujena. Politično neodvisni Trst bi postal gospodarsko središče vseh onih sedaj samostojnih držav, v katere se je njegovo prej politično enotno zaledje razbilo. Vse te države bi imele v Trstu mednarodno priznано oporišče za svoja trgovinska brodograja.

Tržačani so z optimizmom zrlili v svojo bodočnost. Sledili sta prvi dve poveljni leti, prvo polovico tretjega pravkar zaključujemo. Optimizem o gospodarskem razvoju našega mesta še vedno ni dobi bil svojega potrdila. Ista politika, ki je Trstu sicer dala primerno notranjo ureditev, doživlja v ostalih svojih problemih polom za polomom. Zdi se, da bo zmagovalna koalicija druge svetovne vojne izpadla v luči zgodovine kot najbolj groteskna in tragična. V tej njeni tragiki bo tudi Trst, ki ima sicer v sedanjih oblikah vse potrebne pogoje za uspeh, doživel namesto procveta hiranje in umiranje.

Zato gledamo Tržačani s tako veliko zaskrbenostjo na razvoj svetovne, posebno pa še evropske politične krize ter si želimo nje ne pozitivne, narodom našega zaledja primerne in ugodne rešitve. Od tega je odvisna možnost našega dela in naš vsakdanji kruh.

Slovenski primorski kmet pred prvo svetovno vojno

Šele politično-socialna revolucija leta 1848. je rešila kmeta-poseselnika v bivši Avstriji tlačanskih spon in ga postavila za neodvisnega gospodarja in človeka. Ta revolucija je zatekla našega kmeta, ki je bil izgubil pred stoletji svoje plemstvo, svoje kneze in veljake v borbi s tujerodnim plemstvom, tako da je bila marčna revolucija zanj ne le politično-socialnega, ampak tudi nacionalnega pomena.

Pomanjkanje sposobnih zastopnikov kmečkega stanja v tedanji Avstriji, posebno v vzhodnih pokrajinah, ali vsaj iz tega stanja, vzklikih in z njim čutečih mož, ki bi bili kos poverjenim jim nalogam in znali na Dunaju braniti že kmetom priznane nove pravice, je občutno paraliziralo pridobitve marčne revolucije.

Tako se je zgodilo, da ni ljudstvo pravočasno izkoristilo revolucionarne miselnosti in da je s svojo počasnostjo in preveliko ob-

zirnostjo dovolilo, da se je zbralo in strnilo vse, kar je bilo nazadnjaškega in da je cesar Franc Jožef preklical večino zajamčenih pravic ter da so naprtli kmetu poleg drugih krivic zemljiški razbremenilni davek, ki ga je moral nositi celih trideset let.

Ali tudi to breme je naš kmet donosil, kljub temu da je Juliška krajina bila, da je in bo za kmeta mačeha in ne mati. Mislim na zemljo kot gospodarski vir dohodkov. Ogromna površina neplodnega sveta, Kras, pečena rebra in plasti, suša, burja in zaradi nesrečnega dednega sistema večinoma do neznatnih parcelic razkosane in razbite kmetije.

To je vedela tudi avstrijska vlada ali ni storila za kmeta ničesar. Le rastoča industrializacija mest je dajala dela in kruha preštevilnemu kmečkemu prebivalstvu, ki se je v vasi krutiralo v mestih in našlo zaslužka v podjetjih, ki so

tedaj rasla in cvetela, podžigana od gospodarske konjunktore, ki je bila pri nas neusahljiva.

Kmet si je pomagal sam

In vendar kmet pri vsej pasivnosti in uboštvu svoje grude ni obupal in ni podlegel; nasprotno, od polovice XIX. stoletja se je dvigal gospodarsko in kulturno ter se povzel tako visoko, da je sosednji svet strmel nad njegovimi vrlinami.

V petdesetih letih XIX. stoletja je razbil kmet okove tisočletnega tlačanstva in v devetdesetih letih okove mestnega in podeželskega oduštvja, ki se je bilo razpaslo v dobi gospodarskega individualizma, nastopivšega pri nas takoj po 1848. letu, in ki je izsesavalo kakor krvosesi kmečkega trpina.

Odpor proti gospodarskemu individualizmu je dal pobudo za združenje gospodarsko in socialno zatiranih

slojev. Misel gospodarskega združništva, ki se je izkazalo kot uspešno sredstvo v boju proti premoči kapitalizma med angleškim delavstvom, se je vkoreninila tudi na Nemškem (Raiffeisen, Schulze-Delitzsch) in je prešla končno tudi v Avstrijo, kjer je bil leta 1873. izdan združniški zakon. Ta je še danes vzor združne zakonodaje.

Zasluge združništva

Slovensko združništvo je pričelo na Stajerskem kjer sta si stekla neminljivih zaslug za poglobitev in razvoj združne organizacije brata Mihaela in dr. Josipa Vošnjaka.

S Stajerskega je združno gibanje prešlo na Koroško, Kranjsko in na Primorsko. V devetdesetih letih minulega stoletja se je pričelo daniti na gospodarskem obzorju. In v to dobo ravno sega začetek gospodarske združne organizacije v Juliški krajini.

Ako ne bi bilo združništvo ničesar drugega doseglo, kakor vzbudilo gospodarsko samozavest v kmečkih vrstah in zlomilo oduštvost, si je s tem socialnim činom postavilo večer spomenik v zgodovini našega ljudstva.

Vse gospodarstvo se je opiralo na mogočno stavbo gospodarskega združništva razpletenega kot mreža po vsem ozemlju od Trbiža do Pule, tja do najzadnje hribovske vasi; v nad 700 gospodarskih združenj in zavarovalnih društvih so bili ob izbruhu prve svetovne vojne organizirani naši kmetje, trgovci in obrtniki.

Od tlačana, ki je komaj pred petdesetimi leti zdočil tisočletne verige gospodarskega in političnega suženjstva, je kmet postal človek ves prežet od globoke vere v sebe samega, z jekleno voljo korakati navzgor do gospodarske zmage, ki jo je videl v podvigu zemljiške rente do one mere, ki bi dala njemu in njegovi družini živeti življenje dostojno in vredno človeka.

Le trdna vera v sebe samega in jeklena volja do napredka vsposablja človeka za uspešno borbo v življenju.

Kmečki stan - temeljni stan

Kakšna je morala biti ona notranja moč, ki je kmeta dvignila iz kratkih petdesetih letih iz vrst brezpravne mase, iz vrst analfabetov in tlačanov med kulturne lju-

di?! In iz teh kmečkih vrst, iz teh vrst svojo grudo do pretiranja ljubečih, kot mravlja delavnih, s kremenitimi značajem obdarjenih, v dno čuše poštenih, vernih, odkritosrčnih, veselih, o narave nadarjenih in na meji med dvema svetovoma živečih, vsakemu prekucstvu odvratnih, jeklenih kmetov se je razvijalo obrtništvo in trgovstvo z industrijo, se je razvijal srednji stan in meščanstvo s trgovino in z denarnimi zavodi, ki so mu bili v čast in ponos.

Obrtništvo mest, kakor Trsta, Gorice, Pule, je slovelo večinoma na ljudeh, ki so se z dežele selili v mestna središča. Ogromen del obrtnikov se je po mestih naravno asimiliral večini prebivalstva. V času prebujajoče se narodne zavesti v devetdesetih letih minulega stoletja se je pa to končalo: naši obrtniki so si pričeli ustanavljati svoja društva in svoje zdruge (gostilničarske zadruge, obrtna društva itd.) in v začetku tega stoletja so že predstavljali po mestih močan gospodarski faktor.

Obrtništvo je bilo na zdravih nogah in je dobro stalo, trgovstvo, ki je bilo pošteno in solidno, ni poznalo polomov in stečajev.

Zvišana življenjska raven

Življenjska raven kmeta je bila v neposrednem predvojnem času l. 1914. dosegla najvišjo mogočo stopnjo od 1848. leta sem. Pridelki so rasli v cenah; večja nabavna moč kmečkega prebivalstva je doprinesla k civilizaciji vasi; hiše so se belile, njih notranjost je postala bolj domača in vabeča; prenočišča človeka vredna; prenočevanje po hlevih omejeno le na neobhodno varnostno službo pastirjev in hlevarjev. Obleka, hrana, čistoba in snaga, knjige in časopisi, povsod nov, k napredku stremel duh. Kmet je imel toliko, da se je lahko pošteno preživljal, da se je čedno in dostojno oblačil, da je plačeval davke da je pomagal svojim otrokom ko so odhajali od hiše; in vedno mu je še ostalo za hranilnico ali zboljšanje posestva. In srednji kmetje so dajali tudi toliko na stran, da so lahko študirali svoje otroke po mestih na srednjih in celo na visokih šolah, ne da bi bili zabredli v dolgove.

Tako si je ljudstvo vzgajilo iz ljudstva vzniklo inteligenco, ki je z njim čutila, zanj mislila in njegove koristi branila, ker je bila

»Velika važnost tržaškega mesta za Slovence in zlasti Slovence, neugodne razmere tržaškega slovenskega ljudstva in prebivalcev po okolici neobhodno zahtevajo, da se v Trstu ustanovi slovenski časopis. Sprevidevši to potrebo, sklenilo je politično društvo »Edinost« izdajati časnik, ki bode

a) popolno neodvisen in pred očmi z družstvom enake namene;

b) on bode svobodoljubni, nikakor pa ne svobodnjaški; njegovo svobodoljubje bo sezalo do tistih meje, do katere sega pravica in poštenje;

c) on bode miroljubni, ne bode budil domačih preprirov, ampak priporočeval bo edinost in slog; mir zemlji, dobra volja ljudem!

d) on bode naroden in tedaj bo odločno odbijal sovražne napade na slovensko narodnost, naj dohajajo od koder koli si bode; potezal se bo za to, da se našemu jeziku dá v šolah, pisarnicah in javnih zavodih tista pravica, katere mu pristojajo po ustavnih določbah in naravi;

e) on bode budil slovensko rodoljubje, učil, dramil in jačil prosto naše ljudstvo;

f) z verskimi zadevami se ne bo pečal in le to želi, da vsak ohrani mirno in čisto vest, pa bode njemu in vsem najbolj prav...»

(Iz programskega uvodnika prve številke »Edinosti« - Cegnar)

cev v Italiji, tako da bo naše ljudstvo, sebi zvesto, vedno videlo v njej svojo pravo, nepotvorjeno in nepremenljivo podobo...»

(Ob petdesetletnici »Edinosti« - dr. Wilfan star.)

Edinosti

Petdeset letja
Glas si našeg svijeta,
Slovincu luč,
Hrvatuu seka
Umilnu i meka.

Ko ladja
Brodiš jaka,
A vojska tvoja
Vojska je junaka.
A danas još
Je jača tvoja snaga.

Tvoj brod još bolje
Gorkim morem reže,
A barjak tvoj
Dva brata složna veže!

(Iz »Edinosti« od Rikarda Katalinič Jeretova)

EDINOST

V soboto, 8. januarja 1876 je bil za Primorje pomemben dan. Takrat je izšla prva številka »Edinosti«, slovenskega glasila, ki je še danes v spominu vsakomur, po imenu tudi mlajšemu rodu. Danes mineva 21 let, odkar je izšla ob petdesetletnici leta 1926 njena jubilejna številka, istočasno pa tudi 18 let, odkar je zaradi političnega pritiska morala prenehati izhajati. »Edinost« je bila budnik, učitelj in glasnik. »Demokracija« se oddoljuje temu žilavemu predhodniku s tem, da ponatiskuje nekatere zanimive in morda še danes veljavne misli, ki so izšle pred 21 leti v njeni jubilejni številki.

»Dne 8. januarja je minilo 50 let, odkar izhaja »Edinost«, odkar zahaja

med naše ljudstvo kot glasnica njegovega obstanka na tem ozemlju in braniteljica njegovih pravic in potreb.

Pravijo sicer, da je razdobje 50 let v razvoju narodov le kaplja v morju. Toda to razdobje... moremo z vso pravico označiti kot klasično dobo v zgodovini primorskih Slovencev: dobo preporoda, pomlajenja, ker je oživila v našem ljudstvu krasne duševne energije, ker mu je privzgojila najvišjo dobrino: spoštovanje samega sebe, zavest svoje vrednosti in smisel za potrebe in zahteve vsespupnega narodnega življenja...

Slednjič posvečamo to jubilejno številko vsem sodobnikom, našemu ljudstvu, predvsem pa naši mladini. Iz spisov te jubilejne številke si more ustvariti neogibno potrebni stik z našo splošno narodno zgodovino in se seznaniti z ogromno svoto narodnega dela, izvršenega v tem polstoletju, da bo znala pravilno in pravično ceniti trude in narodni idealizem prednikov od one epske dobe pa do današnjih dni. V ponos in čast ji je, da je vso dolgo dobo polstoletja ostala nepremično zvesta svojemu programu, objavljenemu v njeni prvi številki, katerega priobčujemo na drugem mestu, kakor ga je napisal prvi glavni urednik »Edinosti«, slovenski pesnik Fran Cegnar...»

(Iz uvodne besede uredništva »1876-1926« v jubilejni številki)

Enakost in svoboda

kri njegove krvi, veja njegovega drevesa. Koliko alfabetov je prva svetovna vojna našla med našim podeželskim ljudstvom? Na prste bi jih bili našli!

Po hribih in dolinah je bil že popolnoma umolknil biški boben, ki je zapel, da ali ne, morda v vsem sodnem okraju enkrat na leto, ne kot nek obupa in gospodarskega propadanja, ampak kot svarilen in izpodbujevalen glas previdnosti na težki poti navzgor.

Kmet za kulturo

Kmet ni več mislil samo na svoje telesne potrebe, ampak je čutil potrebo tudi po kulturnih dobrinah. Po večjih vaseh si je ustanavljal kulturna društva.

Citalnice, pevski in glasbeni društva, telovadna društva, potujoče knjižnice in dramska društva so skrbela za nadaljno izobražbo in zdravo razvečilo po deželi.

Sloga, mir in zadovoljstvo so vladali med ljudstvom, ki je vztrajno čelalo in živelo dostojno življenje.

Dva mejnika: 1848-1914! Cudeže je doprinesel v dveh generacijah kmet na oltar svojega gospodarskega in kulturnega napredka. Prva generacija je živela v dobi prebujanja, druga v dobi ustvarjanja. In ravno ko je bila sredi poti navzgor, je svetovna vojna tresčila ko strela z vedrega v našo vas. Svetovna vojna je v centralnih državah, kjer je bilo pomankanje dospelo do vrhunca možnosti, skozi štiri dolga leta ubijala v človeku vero v samega sebe, v vrednost človeškega življenja, v poedinca, vero v večne verske in etične zakone o človeškem sožitju in družabnem redu.

Moralna kriza je povzročila v povojnem gospodarstvu pomanjkanje dobre vere, nelojalnost in nesolidnost, ki so rodile nezaupanje in splošno nestalnost. Vse to je pripravljalo pot gospodarski krizi. Iz tega je vzrasla malodušnost, ki je ubijala podjetnost in rodila obup, izgubo vere v sebe samega in v samopomoč.

Zalibog, da je tudi podeželsko ljudstvo Julijske kraje težko občutilo razkrajajoče posledice dolgega trajanja svetovne vojne. In ravno v tej gospodarski krizi je doletela slovensko ljudstvo najhujša siba božja, odkar so prenehali turški boji: črni fašizem, ki je skozi 25 let držal v brutalnem suženjstvu slovenski narod našega Primoreja.

»Toda »Edinost« ima še druge vzroke, da s ponosom proslavi svoj jubilej. Teško, da je še kje časopis, ki je nastal v tako težavnih razmerah in ki je ves čas svojega obstoja moral voditi najtežjo borbo na vse strani...

V časih, ko se je tržaško slovenstvo komaj probujalo, je nastala »Edinost«. Navezana je bila le na sebe in na podporo posameznih poštvovalnih rodoljubov. In vendar je vzdržala, ni je zlomil neizogibni deficit...

...Toda vojni dogodki so bili le predigra k še težjim dogodkom, ki so se pričeli za »Edinost«, ko je bila vojna dokončana. Le eno bodi konstatirano: takšnega martirja, kakršnega je dnevno tedaj doživljala

Enakost, svoboda in bratstvo! je bilo geslo razburkanih množic v času francoske revolucije.

Enakost, svoboda in bratstvo! je glavna parola daries delujočih pokretov, pa naj si gre pri tem za one, ki žele ohraniti zdravo jedro dosegljivega, ali pa za one, ki žele pravi pomen teh besed popačiti z raznimi »progressivnimi« dodatki. Skrajnostni pokreti nam sveto obljubujejo, da bomo le na osnovi njihovega programa dosegli ta dva večna človeška ideala: enakost in svobodo. Človeška kratkovidnost je tako neizmerna, da veliko število ljudi tudi res verjame v možnost istovrstnega neomejenega uresničenja teh že kot fraza uporabljenih gesel. Nihče ne pomisli nekoliko globlje, nihče ne gleda kritično, kot bi življenje prav z našim rojstvom prenehalo biti to, kar je bilo vedno: področje relativnega, kjer se absolutno izgublja v nujnosti življenjskih prilagoditev.

Varanje množice

Le tako in zato se lahko danes dogaja, da se z istimi gesli zahteva odstranitev onega stanja, kateremu je zmaga prav teh gesel v francoski revoluciji postavila temelje. Nihče ne pomisli, da je uresničenje absolutno idealnih stanj daries istotako nemogoče, kot je bilo v preteklosti. Špekulanti in stremuhi dobro vedo, da bodo množice za vse nedoseženo vedno raje sprejele razlago o prevari, kot pa da bi iz neuspehov potegnile nujne zaključke.

»Enakost izključuje svobodo in svoboda izključuje enakost« je osnovni, trdi, a resnični zaključek iz preteklosti, katerega bi se morali zavedati vsi fisti resnični in vpreženi idealisti, ki žrtvujejo dneve in noči za uresničenje razočaranja in prokletstvo prinašajočih idealističnih poskusov, namesto da bi te iste sile mnogo koristneje, brez tveganja zase in okolice, vložili v morda počasnejše, a zato sigurnejše in stalnejše približevanje v smeri dosege svojih osnovnih idealov v okviru stvarnih življenjskih možnosti in koristi.

Enakost - svoboda

Postavljena resnica drži. Pojem enakosti in pojem svobode se v popolni obliki medsebojno izključujeta. Francoska revolucija, ki je

»Edinost«, ga ni doživel nikdar noben slovenski list in časnikarjem, ki so v takih razmerah ostali na svojih mestih. Položili so izpit narodnega časnikarja z odlično...

Nikdar ni nobena klika, nikdar niso osebni motivi obvladovali pisave »Edinosti«, vedno je bil zanjo rojden samo narodni interes, vedno je bila »Edinost« svojemu programu zvesta...

Glasilo naroda — je bila »Edinost« in zato je zmagala, zato praznuje danes svoj petdesetletni jubilej. Začetek še slavnějšíh jubilejev mora biti sedanji in prepričani smo, da se bo to tudi zgodilo.

(Pol stoletja glasila naroda — S. Ž.)

vstala iz srednjeveškega mraka, v katerem je bil samostojno misleč poedinec čim se ni hotel podrediti vsem družabnim in duhovnim zahtevam obstoječega reda, je visoko dvignila prapor svobode; ob njem so obledela gesla bratstva in enakosti. Posledica je bil duhovno sicer svobodni 19. vek, toda bile so tudi socialne krivice zgodnjega kapitalizma, kateremu je šele sodobna socialna politika uspela nadeleti primerne omejitve. Preveliko svobodo so torej močnejši poedinci takoj izrabili v svojo korist na škodo enakosti in bratstva.

Zato je razumljivo, da se je, kot vedno v zgodovini, rodila reakcija na to izrabljanje svobode in poedinca. Posebno levičarska stremljenja so visoko dvignila prapor enakosti. Med njimi je šel najdelj komunizem in kot tak postal zatiranim najprivlačnejši. Razočarane vedno privlačuje privid radikalne odstranitve obstoječih krivic! Toda tudi on nam v svoji uresničenosti in dosegljivi obliki potrjuje pravilnost postavljene resnice: kjer koli je prišlo do oživitvorjenja komunistične enakosti, povsod je umrla svoboda, povsod je v duhovnem pogledu zopet zavladal oni isti srednji vek v tistem slabem pomenu besede, s čigar ostanki je francoska revolucija tako koristno pometla.

V svobodi se je rodila neenakost, zato si je človeštvo zopet zaželelo enakosti. Kjer so pa uresničili to enakost, postavljene spone zopet tlačijo ter si ljudje žele svobode, ki ji v popolni enakosti ni mesta. Režimi, katerim stoji na čelu polbogovi, ne morejo trpeti svobodnih glav!

Človeštvo hodi tako kot pijanec: zaletava se iz stene v steno, ne more pa in celo noče zavzeti vsaj približno

ravne smeri, da bi se na ta način očuvalo nepotrebnih udarcev.

Čemu? Zato, ker se še vedno ni naučilo verjeti realnim dejstvom in z njimi računati, temveč raje verjame nemogočnim idealom. Namesto da bi bil ideal samo kažipot, medtem ko bi pri svojem delu ostajali z nogami čvrsto na zemlji, se večina raje uživačo predaja sanjam in zasanjana dela napake, ki jih potem prebujena preklinja.

Edino pravilna pot

Ni srečnega življenja brez enakosti, ki jo raje imenujemo enakopravnost, kot tudi ne brez svobode. Obe prvini družabnega življenja, oplemenjeni z bratstvom, z ljubeznijo, s tem najplemenitejšim naukom krščanske morale, sta nam potrebni, ako hočemo znosno in veselo prenašati bremena vsakdanjosti. Na pokoljenjih, ki z lastnimi očmi lahko vidijo in kot neverni Tomaži z lastnimi rokami lahko potipljejo boleče posledice enostranskih prepripanjav, je, da uresničijo tisto znosno in sorazmerno uveljavljenje vseh teh idealov v oni meri in sorazmerju, kakršnega dovoljujejo trenutno kulturno stanje in splošne življenjske zahteve.

Socialnega miru naše dobe ne bomo našli ne na skrajni levi, ne na skrajni desni, temveč v oni zlati sredi, ki sicer stavlja za svojo dosego najvišje pogoje, a je zato tudi najtrajnejša, najznosnejša in najpriljubnejša. Današnje pokoljenje se mora zavedati, da bo življenje končno dalo priznanje in zadoščenje samo onim, ki ostanejo iskreno zvesti življenju takemu, kot je, ki vlagajo vse svoje sile v to, da to življenje polepsajo, ne pa, da si ga nasilno podrede, ga zastrupijo in pohabijo.

O veljavnosti marksističnih nauk

Bili so dnevi, ko so boljše viki v Sovjetski zvezi še zares verjeli v Marxove nauke. Ti nauki so bili osnovna načela sovjetski zakonodaji. Danes ves svet in tudi inteligentnejši komunisti vedo, da se Sovjetski zvezi ni posrečilo v praksi dokazati veljavnost Marxove filozofije. Ne bomo govorili tukaj o polnem neuspehu sovjetskega gospodarskega življenja, kajti vemo, da je cilj vsakemu gospodarstvu preskrbeti človeku čim več za življenje potrebnih dobrin. Kar dar se kateremu koli narodnemu gospodarstvu posreči, kot se je to posrečilo sovjetskemu, namreč znižati življenjsko raven ljudstva, namesto da bi jo zvišali, potem je jasno, da to gospodarstvo ni bogve kaj prida.

Dotaknili se bomo tukaj nekega drugega osnovnega marksističnega nauka in sicer onega, ki govori o človeški naravi. Kot znano, verujejo marxisti, ali so vsaj verjeli, da so človekove dobre ali slabe lastnosti produkt okolice, v kateri je rasel. Ta nauk je temeljni kamen vse marksistične filozofije; ako ga iz-

no obremenjeni zločinci, temveč le žrtve razmer in okolice.

V letu 1935. so sovjeti pokazali dokončno, kako so rešili vprašanje »brezprizornih«. Ali so prevzgojili te žrtve razmer in okolice? Ne, — pač pa so dne 7. aprila 1935 uvedli zakon, ki razteza smrtno kazen tudi na otroke od 12. leta dalje!

Pa se bo kakšen »progressivni« tovariš obregnil in dejal: »Letos so v Sovjetski zvezi odpravili smrtno kazen.« Zato dodajamo: Ali so odpravili tudi sibirski koncentracijska taborišča, kjer umira vsako leto od glada in mraza milijon in več jetnikov?

Češkoslovaška in mednarodni položaj

Radi zanimivosti priobčujemo razgovor, ki ga je imel češkoslovaški zunanji minister Ivan Masaryk z nekim češkoslovaškim novinarjem, ko se je vračal od skupščine ZN v New Yorku preko Londona. v domovino

Praga (IP). Takoj po svojem prihodu v London je imel češkoslovaški zunanji minister Jan Masaryk, ki je bil vodja češkoslovaške delegacije na letni skupščini Združenih narodov v New Yorku, razgovor s češkoslovaškimi novinarji. Uvodoma je poudaril, da je zadovoljen z rešitvijo politične krize na Slovaškem, kriza je bila rešena dostojno in pošteno. Na Češkoslovaškem ni mogoče drugače vladati, kakor pa samo ustavno, če bi to ne bilo tako, potem bi Jan Masaryk ne hotel biti minister.

Govoril sem v Washingtonu z zunanjim ministrom ZDA Marshallom. Razložil sem mu, kako gledam na svetovne dogodke in kako pri našem zavezništvu s Sovjetsko zvezo, ki je popolnoma zanesljivo, želim, da bi Češkoslovaška trgovala tudi z Ameriko. V trgovini z Zapadom moramo premostiti velike prepreke in težave, dasi smo bili pred letom 1938 med najboljšimi partnerji na svetu. Upam, da bo češkoslovaška trgovina z ZDA živahna. Ministru Marshallu sem tudi izrazil svoje upanje, da bomo dobili posojilo od Import and Export Bank, dalje posojilo za nakup bombaža, in kar je glavno — mleko za naše otroke. Če lahko kupim mleko za naše otroke, pa če tudi je od samega sata, na, potem ga kupim! Sicer pa nisem hotel od Marshalla ničesar. Sem tudi za sodelovanje z vsemi sosedi, toda imam deloma slab občutek, v kolikor se to sodelovanje tiče Nemčije. Vsi ostali naši sosedi so pa zelo zaželjeni. Nekateri ljudje v Ameriki so prepričani, da je Češkoslovaška glavni dobavitelj Sovjetski zvezi; to je pa seveda gol nesmisel. Veseli smo, da lahko prodamo vsaj del tega, kar potrebuje Ukrajinska republika. Rusija naše pomoči ne potrebuje in od naše proizvodnje hoče Sovjetska zveza samo to, kar Zapad noče.

Razdelitev Palestine ni idealna rešitev, toda edino mogoča. Morda bo v Sveti deželi umrlo na tisoče nedolžnih ljudi, toda vojne ne bo, bodo večji nemiri. Toda upam iz vsega srca, da se bosta obe semitski plemeni dogovorili, umirili in mirno živeli druga poleg druge. Palestina je edino zatočišče varnosti ubogih Zidov. Češkoslovaška je pomagala v letu 1939 približno 5.000. Zidom, da so se lahko pravočasno izselili iz Češkoslovaške. Rešil sem par Zidov gotove smrti in to me napolnjuje z večjim ponosom, kakor pa vse ostalo, kar sem mogel v življenju napraviti. Dokler bodo obstojale ladje z ilegalnimi izseljenci in bodo primorane na svojem potu v Palestino jadrali iz pristanišča v pristanišče, dokler ne bodo smele pristati v Palestini, do tega časa si bom mislil, da smo si vzeli pravico imenovati se civilizirani ljudje.

O londonski konferenci je Jan Masaryk rekel, da ni mišljenja, da bi se brezpo- gojno morala končati z razkolom. Op. ur: pa se je. Ob koncu svojega razgovora je minister Masaryk izjavil: »Pri vsem našem slovensko zvestem postopanju, hočemo biti v stiku z Zapadom. Hočemo dobre knjige, dobro glasbo, dobre časopise in vse ostale dobre stvari!« (Op. ur: Marshallov načrt?)

Tito je daroval Stalinu osem sto vagonov masti in raznovrstnega živeža. Stalin pa je daroval češkoslovaškemu ministrskemu predsedniku komunistu Gottwaldu tri zelene luksuzne avtomobile z notranjo električno kurjavo in radio aparatom, in sicer enega za osebno rabo Gottwalda, druga dva pa, da Gottwald z njima razpolaga po svoji uvidevnosti. Gottwald je enega izmed teh avtomobilov daroval predsedniku slovaške komunistične partije Viljemu Širokemu, drugega pa generalnemu tajniku komunistične partije Češkoslovaške Slanskemu.

Tito jemlje živčje že itak izstradanemu jugoslovanskemu narodu in ga pošilja v »bogato« sovjetijo, kjer so »odpravili« racioniranje živil... Gottwald pa se niti ne zmeni za socialne ustanove, ki živijo od miloščine... Taka je »proletarska« morala...

Zakaj je Titova Jugoslavija odpovedala blejski sporazum?

Angleški uradni krogi so na Dunaju izrazili prepričanje, da je Jugoslavija odpovedala tako imenovani »blejski sporazum« z Veliko Britanijo zaradi tega, ker je bila razočarana nad neuspehom. Titova Jugoslavija je namreč pričakovala, da se bodo jugoslovanski begunci, zaradi katerih je bil ta sporazum sklenjen, začeli vračati v domovino. To pa se ni zgodilo in vsi poskusi pripraviti begunce do tega, da bi se vrnili domov, so ostali brezuspešni.

Iz begunskih taborišč na angleškem področju v Avstriji poročajo, kako so begunci stali in z ledenim mirom poslušali govorance Titovih uradnikov, ki so rotili »razseljene osebe«, naj se vendar vrnejo v domovino. Po končanih govorih so begunci govornikom enostavno obrnili hrbet.

Poročilo dodaja, da je Titova Jugoslavija zahtevala izročitev dvesto oseb, češ, da so vojni zločinci. Ko pa so britanske oblasti preučile predložene dokaze, se je izkazalo, da je le nekaj 15 do 20 med njimi res mogoče imeti za krivce. Za teh 15 do 20 oseb so oblasti predvidele repatriacijo, vendar glede tega še niso zaključile vseh formalnosti.

Goriški Slovenci

Zgodovine slovenskega naroda ni mogoče pisati brez goriških Slovencev in zgodovine Gorice in Goriške sploh brez Slovencev tudi ne. Gotovo je, da so se Slovenci naselili v te kraje že v sedmem stoletju po Kristusovem rojstvu. Paulus Diaconus pravi v svoji zgodovini Langobardov, da je to germansko plemo, ki se je prignalo v Čedad leta 568., pripeljalo s seboj Slovence kot vojne ujetnike. Razni zgodovinski viri kažejo, da so ob prihodu Langobardov v Čedad Slovenci že bili gospodarji vsega ali skoro vsega pogorja tudi v neposredni bližini Gorice. Paulus Diaconus sam trdi, da mu je njegov ded pravil, kako je iz Čedad dašel obiskat svoje v deželo, ki izgleda, da je bila sedanja Ogrska, in ko se je vračal v Čedad, ga je noč zajela v nekem kraju, kjer so bivali Slovenci. Tu je poprosil za prenočišče in dobra slovenska mati ga je najprej nenasitila, nato mu pa odkazala prenočišče. Drugo jutro se je napotil dalje proti Čedadu, kamor je dospel po treh dneh hoje. Dejstvo je, da je 28. aprila 1001 Oton III iz Ravenne podaril oglejskemu patriarhu in njegovi cerkvi polovico solkanskega gradu in mesta, ki je v jeziku Slovencev imenovan »Goriza« (Pio Paschini - Storia del Friuli - 1934 - I - stran 208). Gorico so torej postavili Slovenci in leta 1001 še niso poznali drugega neslovenskega imena za njo.

In kar smo rekli o Gorici, lahko mirne vesti trdimo se za mnoge druge kraje, mesta in vasi na Goriškem n. pr. Gradišče ob Soči, Zagraj, Zdravščina, Sredipolje in morda tudi Krmin (od glagola »krmiti«? Prav v knjigi nekčega italijanskega zgodovinarja sem čital, da so v tem kraju prenočevali vozniki z živino, ki so iz gorskih krajev hodili na trg v Oglej). In tako dalje.

Toda poleg zgodovine o naselitvi Slovencev na Goriškem nas še posebno zanima njih kulturni in socialni razvoj. Vemo, da so bili naši dedje fevdalni kmetje, toda vemo tudi, da so nekateri dosegli visoka mesta v javnem življenju, čeravno v potujčeni obleki. Ali nista bila Benečana Gradnigo in Mocnigo slovenska Gradnik in Močnik? Vemo, da so se naši kmetje v začetku 18. stoletja uprli gosposki v znanem tolminskem punktu, ki je prinesel strašno smrt njegovemu voditelju Janezu Gradniku. Raztelesili so ga v Gorici in štiri kose trupla razstavili na mestna vrata med Kornom in sedanjim Katerinjevim trgovom. Leta 1563 je grof Giorgio della Torre povabil v Gorico Primoža Trubarja, luteranca, ki je meseca novembra petnajst dni pridigal v slovensčini, italijansčini in nemščini. Po letu 1848, ki je leto revolucije narodov, se je tudi goriškim Slovincem začela obetati boljša bodočnost. Razen

malih izjem so postali vsi kmetje samostojni. Drezali so in se borili na vse mogoče načine, dokler ni Avstrija leta 1867. objavila temeljni državni zakon, ki je priznal enake pravice vsem narodom cesarstva. Goriški Slovenci so takoj začeli z delom. Ustanavljali so si čitalnice, izobraževalna društva, ljudske šole in povsod zahtevali jezikovne pravice in splošno enakopravnost. Vzporedno s tem je raslo tudi zadržništvo. Ob izbruhu prve svetovne vojne so imeli goriški Slovenci povsod svoje javne osnovne šole, razen v par malih obmejnih krajih, kjer so zadeli v ovire italijanskega šovinizma. V Gorici sami so Slovenci imeli gimnazijo in učiteljske. In še kmetijsko šolo, trgovsko obrtno zadrugo, slovensko sirotišče, Šolski dom in Mali dom; narodno tiskarno in knjigarno in katoliško tiskarno in knjigarno. V semenišču so poučevali tudi v slovensčini. Lepe trgovine in gostilne. Pevska in dramska društva. Ob četrtkih je kar mrgolole Vipavcev, Bricev in Gorjanov, ki so pridno prihajali na trg. Politične stranke so se svobodno po mili volji prerekale za stvari, ki se nam danes ne zdijo ravno važne. Toda človeka gane, ko se spomni na one malenkostne razprtije in razume, da so bile le tekma v sijajnem polketu k napredku. Tisti naši voditelji so nam danes vsi dragi. Vsi so vneto ljubili domovino in narod in nam pustili bogato dediščino in lepe, svetle nauke. Imeli smo tudi visoko razvit tisk. Izhajale so knjige in brošure, časopisov pa je bilo nič koliko.

Kako visoko razvojno točko bi goriški Slovenci danes že dosegli, če bi ne bilo prve svetovne vojne! Ta jim je prinesla usodno zlo: fašizem, ki je zatrl vse naše politično, gospodarsko in prosvetno življenje. Prva leta pod Italijo tja do l. 1925. smo lahko še nekaj dihal.

Imeli smo svoje narodne poslanke, goriško uredništvo »Edinosti«, tednik »Goriško Stražo«. Družba »Goriška Matica« in »Mohorjeva Družba« sta izdajali letni koledar vsaka s štirimi drugimi knjigami. Obe ustanovi sta tiskali in razprodali na Primorskem v tistem povojnem času pa do leta 1927 skoro vsako leto do dve sto tisoč knjig. Brž več kot manj. Dežela je bila posejana z izobraževalnimi društvi, vsega skupaj okoli pet sto. In koliko je bilo še drugih ustanov in društev, dobroteljih, športnih, socialnih itd. Fašizem nam je vzel vse. Zato smo se tudi goriški Slovenci med prvimi dvignili proti njemu.

Danes je Goriška presekana v dva dela, glavni del je priključen k Jugoslaviji, manjši del z Gorico k Italiji. Goriški Slovenci v Italiji smo povezani z usodo manjšine, ki ji bo glavni smoter ohraniti se in razviti kulturno in po možnosti tudi politično, a doseči enakopravnost z italijanskimi sodržavljanji. Gospodarsko smo pač navezani na ustroj, ki vlada v Italiji in upamo, da ne bo hudo, vsaj za kmetiče. Delavci, trgovci in obrtniki bodo odvisni od posebnih gospodarskih razmer, ki so trenutno bolj težke, toda spričo ameriške pomoči in Marshallova načrta in pametne vladne politike obstojajo dobre nade za boljšo bodočnost.

Ohranili smo svoje srednje in osnovne šole. Upamo, da jih bodo dobili tudi v Benečiji in Kanalski dolini. Nadejamo se, da jda vlada v bližnji bodočnosti splošni zakon o zaščiti narodnih manjšin v Italiji. Ustavodajna skupščina je to sklenila.

Kako bo z goriškimi brati v komunistični Jugoslaviji le težko prerokujemo. Izkušnje nam ne nudijo dobrih upov. Vendar naj bo sedanjost še tako grenka, menimo, da že poseva skozi temne oblake svet, ki nam daje dober up, da svremena Kranjecem bodo se zjasnila. Te so naše letošnje božične želje.

jih Stalin imenuje »brezstranckarje«.

V Berlinu je bilo do sedaj ugrabljenih 5413 oseb nekomunističnega prepričanja. O njih ni duha ne sluha.

V Franciji so trije lovci severno od Saint Maixenta opazili, kako so tri letala vrgla na teren sedem padal, na katerih so bili privezani veliki zavoji. Tudi v pokrajini Digione Auxore so že prej opazili metanje padal z zavoji. Menijo, da gre za orožje in propagandni material, ki ga komunisti iz inozemstva pošiljajo francoskim »tovarišem«.

Francija je tekom zadnjih štirnajst dni izgnila že okoli sto sovjetskih državljanskih osumljenih, da so imeli v Franciji posebne naloge v zvezi z nameravano vstajo komunistov s pomočjo stavk. Kakor znano je francoska vlada komuniste prehitela in z naglimi zakonskimi ukrepi dosegla, da so voditelji sami morali stavke ustaviti, in s tem prestrigla komunistov njih prevratne načrte.

Francoski ministrski predsednik Schuman je v časopisu »Aube« priobčil članek, v katerem trdi, da je smatratj Kominform za strategični komunistični maneuver proti Franciji in Italiji.

V uradnih krogih v Ameriki prevladuje mnenje, da Združene države ne bodo podpisale separatnega miru z Nemčijo in, da je sedaj aktualno sledeče: gospodarsko-politična združitve ameriške, angleške in francoske cone v eno enoto, odstranitev notranjih mej in priključitev tega dela Nemčije v Marshallov načrt.

Nemška »skromnost«. Svobodna demokratska stranka v angleški okupacijski oblasti je objavila svoj program, v katerem zahteva: odstranitev meja med štirimi okupacijskimi oblastmi, revizijo meja Nemčije, zavrnitev teritorialnih zahtev Belgije, Holandije, Danske in Luksemburga, zavrnitev zahtev po odcepitvi saarskega ozemlja od Nemčije, postavitve enotne osrednje nemške vlade in »lokalne avtonomije«, postavitve »Reichstaga« (parlamenta), čimprej »odhod« okupacijskih vojsk, podpis mirovne pogodbe vseh zmagovalnih držav z enotno Nemčijo in politično svobodo v vseh okupacijskih oblasteh; reparacije naj se ne plačajo iz dnevnih proizvodnje in Nemčija naj dobi zadostne finančne kredite za nakup hrane in industrijskih surovin; Nemčija mora postati sestavni del evropskega gospodarskega sistema in zavezniki se ne smejo vmešavati v notranje zadeve nemške vlade in nemškega naroda.

Českoslovaški visokošolski dijaki nočejo sodelovati s sovjetskimi in jugoslovanskimi, ker tisle niso svobodno organizirani.

V Ameriki je neka mati rodila dvojčka, ki sta telesno spojena, možgane pa imata skupaj samo eno.

7. NOVEMBRA 1917

SLEPILO NA TEHTNICI

K TRIDESETI OBLETNICI BOLŠEVIŠKEGA DRŽAVNEGA UDARA

Posneto po L. SCHWARZSCHILDU

Isto sliko vidimo na socialnem polju: Merilo, ki ga tu uporabljamo, je slavna »gotovost« (sigurnost) — in res je, delavec v komunističnem sistemu ima gotovost. Ni ne kriz, ne brezposelnosti. Ampak gotovost, popolno gotovost so uživali tudi sužnji. In ker danes v vsaki deželi obstojajo zavarovanja in druge ustanove za golo vzdrževanje brezposelnih in ker se bo to gotovo še razvijalo, je tudi naš družabni red po drugi poti pričel poho. h »gotovosti«. Ako naj bo premoč komunističnega sistema v telesena v »gotovosti«, nastane vprašanje: kakšne vrste gotovost in pod kakšnimi okoliščinami? Od tega je vse odvisno.

Kar se je pod komunizmom ali socializmom vedno razumelo, so bile razmere, v katerih ne bi nihče več imel in tudi ne več zaslužil od drugega. Na zahodu si verniki socializma še danes pod tem imenom predstavljajo predvsem stanje enakosti. Vendar so v Rusiji — to je neizpodbitno — prav to idejo preganali. Uradne publikacije obsojajo »dogmatično klepetanje o enakosti«. Stalin je določil: »Marksizem ne pomeni enakosti v osebnih zahtevah in v osebni načinu življenja.«

Samoumevno izdajstvo ni bil nagib, da so ta najstarejši socialistični ideal vrgli med staro železo. Resničnost je v to prisilila; brez spodbujanja osebnih koristi ljudje niso delovali. Donosi vseh vrst so se neznošno poslabšali. Zato je Lenin poklical že leta 1921. v obliki »Nove ekonomske politike« zasovraženo, plodonosno neenakost znova na pomoč. Pod Stalinom je bil vpeljan resnični sistem odtenkov neenakosti za različne stopnje socialne hierarhije. Prostak v Rdeči Armadi je prejel 10 rubljev mesečno, polkovnik 2.400 (v letu 1942.). Komaj manj presenetljivo se razlikujejo dohodki navadnega delavca in tovarniškega ravnatelja. K temu moremo še pridati razloke in privilegije. Tovarniški ravnatelj ima pravico do prostora stanovanja, služabništva, avtomobila, nakupovanja v prvovrstnih trgovinah in njegovi otroci imajo lahek dostop v visoke šole in boljše službe. Strankni predstavniki neumorno zagotavljajo, da vse to niso prav nobene »razredne« razlike. Izrazoslavna zvijača ne izpreminja dejstev.

Komunistični državni ni uspelo samo izpolniti snankosti; tudi se ji ni posrečilo narediti konec stvari, katero je znanstvenik Marx imenoval izkoriščanje, izžemanje, izrabljanje. Izrabljanje je, kakor vemo dejstvo, da se delavcem ne izplača toliko kot je vreden proizvod njihovega dela; da se jim pritrjuje »večja vrednost«. Torej, tragedija komunizma in socializma je v tem, da se delavcem nikoli, nikjer in pod nobenim sistemom ne more toliko izplačati kolikor so vredni njihovi izdelki. Marx je to zelo dobro vedel, vendar je to vztrajno prikrival! Ravno s to delavstvu pritrigan »večjo vrednostjo« se množijo družbeni vložki in gradijo stroji, tovarne, ceste. Zato se lahko izbira med dvema investorjema: privatnimi podjetniki ali vlado, in tako imenovano »eksploatacijo« izvaja lahko podjetnik ali vlada. Ne more se izpremeniti dejstva, da bo delavstvo v obeh slučajih in vedno podvrženo tej zloglasni »eksploataciji«. (Op. ur. izkoriščanja)

To je trda, neizpremenljiva resnica, ki se — in ne brez ironije — razodeva v razmerah sovjetske Rusije. Tu imamo kot podjetnika vlado. Kot povsod vse vlade, nalaga in proizvaja tudi ta manj sposobno, okretno, hitro, presodno in varčno kot morajo storiti privatni podjetniki iz strahu pred denarnim polomom. Avtomatično je sledila neizbežna posledica: delavcem je bilo treba odtrgovati skozi 30 let več »večjih vrednosti«, njihova tako zvana »eksploatacija« je postala ostrejša kot kjerkoli pod pogoji prostega gospodarstva. Od tod dejstva, o katerih nas prepriča danes vsaka poštena statistična analiza — dejstvo, da ruske množice ne samo neprimerno slabše žive od onih v kapitalističnih državah, temveč so njihove realne plače celo nižje od plač ruskih delavcev v letu 1913. Pred vojno,

KRATKE VESTI

Ameriški Kongres je potrdil z navdušenjem zadržanje zunanjega ministra Marshalla na mirovni konferenci v Londonu in njegov predlog, da se konferenca odloži.

Poročilo, ki ga je »Reuter« prejela iz Moskve zatrjuje, da vlada tam med narodom živo zaprepasčenje zaradi poloma mirovne konference.

Amerikanski senator Styles Bridges je vložil na tajništvo ameriškega senata osnutek zakona, da se takoj prekine rušitev nemških tvornic v ameriških coni v Nemčiji. Senator Styles meni, da je treba pozvati Anglijo, naj stori isto tudi ona v njeni coni.

Sovjetska zveza je med vojno večkrat razpisala in pobirala voj-

na posojila. Pri tem je ljudem obljubljala, da jih povrne stodstotno z obrestmi. Na ta način je nabrala milijarde in milijarde rubljev. Kar naenkrat je vlada sedaj rubelj zamenjala z novim in sicer devet sedanjih za enega novega, in vrgla narod v še večjo stisko. Če bi kaj takega storile »kapitalistične države«, bi ukazala komunistom, naj protestirajo s splošno stavko.

Politično »svobodo« v sovjetski Rusiji je najlepše označil Stalin sam, ko je leta 1946 naznanil, da je pri volitvah zmagal »blok« komunistične partije in brezstranckarjev. Znano je namreč, da šteje sovjetska kom. partija le šest milijonov članov. Ostalih stoštirindevdeset milijonov Rusov ne sme imeti svoje lastne stranke in

dobrih tretjinah ozemlja goriške nadškofije ter v severnem delu tržaške in reške nadškofije do črte približno: Umag — Vodice — Klana. Južno od te črte v obeh škofijah ter v poreskopuljski in zadrski škofiji pa so Hrvatje. Ako izvzamemo tako imenovane mostobrane (teste di ponte) v Trstu, Kopru, Izoli in Piranu, živijo slovenski verniki čisto kompaktno naseljeni dočim je na hrvatskem istrskem ozemlju ali na otokih tu pa tam italijanski jezikovni otok sredi Hrvatov, ki imajo v svoje narodno telo zasajen tudi klin dobršnega dela obale z italijanskimi naselbinami.

Ravnanje italijanskih državnih oblasti s Slovenci v cerkvenem pogledu

Italijanska politika v osvojeni Primorski je zasledovala cilj dati deželi pristni italijanski značaj ter uničiti vse, kar je nosilo ne-italijanski pečat. V ta namen je morala vsa laična inteligenca bodisi zapustiti deželo ali pa se umakniti v ozadje. Uradništvo je bilo preseljeno, učiteljstvo nadomeščeno z italijanskimi, slovenski

» Veskni položaj Primorske « pod Italijo od l. 1918 do 1945

Prinašamo nekaj zanimivih odstavkov iz študije našega sodelavca, ki nam nazorno pokazuje s kakšnimi težavami se je moral naš primorski narod boriti za časa italijanskega zatiranja tudi na vorskem področju.

1) Stanje cerkvene organizacije na Primorskem

Primorsko imenujemo v tem sestavku ono ozemlje, na katerem žive kompaktno naseljeni ali mešani z Italijani Slovenci in Hrvatje, kolikor jih je ostalo po svetovni vojni 1914 — 1918 loščeni od narodnega telesa. Ti Slovenci in Hrvatje so po mednarodni pogodbi v Rapallu leta 1920 in v Rimu leta 1924 pripadli Italiji. Staremu avstrijskemu pojmu Primorske dodajamo s tem ozemlje beneških Slovencev, drobce Kranjskega in Koroškega ozemlja, Reko ter Kvarnerske otoke, izvzemši otok Krk in nekaj drugih

inanjših kvarnerskih otokov, končno tudi Zader ter Lastovo s Pešlagružen; okrunjeno mu pa je župnijo Kastav z nekaterimi kaplanijami in župnijo Davčo nad Cerknem, kamor je že segla jusgoslovanska oblast.

To cerkvenoupravno ozemlje meri približno 10.000 km². Na njem je živeło leta 1921 približno 1.000.000 ljudi, od katerih je po neuradnih cerkvenih statistikah (Barbalič) okrog 650.000 Slovanov. Zanimivo je, da navaja isto število Italijan Salvemini v članku: »What to do with Italy«, medtem ko L'Almanacco Italiano iz leta 1938 priznava okoli 600.000 Slovanov. Nikakor se tukaj ne moremo opirati na italijansko uradno statistiko, po kateri je bilo Slovanov le 365.000, kajti ljudsko štetje se je vršilo pod terorjem posebno od strani oboroženih italijanskih nacionalistov. Da se naše število ne krije z današnjim

položajem, je jasno, kajti okoli 130.000 Slovanov se je moralo zaradi političnih, moralnih in gmočnih razmer izseliti bodisi v Jugoslavijo ali pa v svet. Na drugi strani pa je prišlo v deželo približno isto število Italijanov iz notranjosti države. Ti Italijani so nadomestili vse uradništvo v mestih in na deželi, vse šolske osebe, prišle so številne italijanske trgovske in obrtne družbe z velikim številom delavcev. Celó vsi cestarji so morali biti Italijani! Prišli pa so tudi številni kmetje, ki so jih razne družbe in banke namestile po nekaj slovenskih posestvih. Mesto Trst je naraslo in prirastek je bil seveda italijanski.

Glede na državno-upravne enote (provincie) se v slovenskih krajih krije škofijska meja s politično v videmski, zadrski ter reški škofiji, medtem ko sega goriška nadškofija globoko v tržaško provinco, tržaška škofija pa še globlje v puljsko provinco, pod katero spada tudi nekaj slovenskih dekanatov.

Slovenci živijo v severno-vzhodnem delu videmske nadškofije, na

ali hrvatski jezik pa je bil preigan iz vseh uradnih listin in vi slovenski oziroma hrvatski jezik iz cerkve. Pri tem je bil prisporadarska društva so bila razpusčena ali uničena, karitativne red (glagolica), pridige, petje in molitve, ki jih opravlja duhovnik pri nekaterih obredih. Nadalje molitve ljudstva v cerkvi in na procesijah. Prav tako pa so hoteli Italijani odpraviti vse slovenske molitvenike ter sploh vse slovenske napise, odpraviti pouk krščanskega nauka v domačem jeziku. To vse bi povzročilo tudi odpravljenje slovenske duhovščine. Hoteli so doseči, da bi duhovščina postala poslušno orodje v službi raznarodovanja svojega lastnega naroda in tako bi bila slej ali prej rešena vsa druga vprašanja. Duhovščino so čakale tedaj najtežje preizkušnje, njej so veljali prvi napadi, ki so se nato ponavljali v različni obliki z ozirom na čas in okolje.

Prihodnjič bomo s tem člankom nadaljevali in malo podrobneje prikazali težave, s katerimi se je morala naša duhovščina boriti v dolgih letih zatiranja.

pogledu je šlo za tem, da odpragan iz vseh uradnih listin in vi slovenski oziroma hrvatski jezik iz cerkve. Pri tem je bil prisporadarska društva so bila razpusčena ali uničena, karitativne red (glagolica), pridige, petje in molitve, ki jih opravlja duhovnik pri nekaterih obredih. Nadalje molitve ljudstva v cerkvi in na procesijah. Prav tako pa so hoteli Italijani odpraviti vse slovenske molitvenike ter sploh vse slovenske napise, odpraviti pouk krščanskega nauka v domačem jeziku. To vse bi povzročilo tudi odpravljenje slovenske duhovščine. Hoteli so doseči, da bi duhovščina postala poslušno orodje v službi raznarodovanja svojega lastnega naroda in tako bi bila slej ali prej rešena vsa druga vprašanja. Duhovščino so čakale tedaj najtežje preizkušnje, njej so veljali prvi napadi, ki so se nato ponavljali v različni obliki z ozirom na čas in okolje.

Prihodnjič bomo s tem člankom nadaljevali in malo podrobneje prikazali težave, s katerimi se je morala naša duhovščina boriti v dolgih letih zatiranja.

pogledu je šlo za tem, da odpragan iz vseh uradnih listin in vi slovenski oziroma hrvatski jezik iz cerkve. Pri tem je bil prisporadarska društva so bila razpusčena ali uničena, karitativne red (glagolica), pridige, petje in molitve, ki jih opravlja duhovnik pri nekaterih obredih. Nadalje molitve ljudstva v cerkvi in na procesijah. Prav tako pa so hoteli Italijani odpraviti vse slovenske molitvenike ter sploh vse slovenske napise, odpraviti pouk krščanskega nauka v domačem jeziku. To vse bi povzročilo tudi odpravljenje slovenske duhovščine. Hoteli so doseči, da bi duhovščina postala poslušno orodje v službi raznarodovanja svojega lastnega naroda in tako bi bila slej ali prej rešena vsa druga vprašanja. Duhovščino so čakale tedaj najtežje preizkušnje, njej so veljali prvi napadi, ki so se nato ponavljali v različni obliki z ozirom na čas in okolje.

Prihodnjič bomo s tem člankom nadaljevali in malo podrobneje prikazali težave, s katerimi se je morala naša duhovščina boriti v dolgih letih zatiranja.

Vesti s Tržaškega

Vprašanje tržaškega guvernerja

Varnostni svet ZN je povabil Jugoslavijo in Italijo, naj se medseboj posreduje v predlagata kandidata za mesto tržaškega guvernerja. Varnostnemu svetu morata poročati do 5. januarja 1948.

Sprememba potučenih priimkov

Vse osebe, katerih priimke so spremenili po zakonu ali na njihovo posebno prošnjo po italijanskem odloku z dne 10. 1. 1926 št. 17, ki so ga razširili na Julijsko krajino dne 7. aprila 1927, morejo zdaj predložiti prošnjo za odobritev prvotnega priimka. Prošnje je treba predložiti predsedniku področja v roku 90 dni. Prošnja družinskega glavarja velja tudi za ženo in mladoletne otroke. Komisar področja bo po preučitvi prošnje izdal odlok o odobritvi starega priimka. Lahko bo prošnja pa tudi zavrnjena, če bo manjkalo kateri izmed pogojev, ki jih zahteva odlok. Obvestil pa bo za zainteresirano osebo o tem pisмено. V primeru zavrnitve bo lahko prošnjo vložil priziv na prvi oddelek ZVU v roku 30 dni. Državni in javni uradniki ne smejo zahtevati nobene odškodnine za izpolnitev prošnje. Opozorjamo vse prizadete na rok 90 dni, v katerem je treba vložiti prošnjo.

Pozdravljamo to odredbo ZVU, ne moremo pa sprejeti dvoje doleži, in sicer:

1. — Vsem onim, katerim so

priimek uradno spremenili, bi morali sedaj priimek popraviti uradno, to je, brez njihovih prošenj, in sicer takoj.

2. — Vsem onim, katerim so priimek ispremenili na navidezno osebno pobudo (preživljali smo takrat čase, ko so grozili uradnikom odpusti, trgovcem, obrtnikom, gostilničarjem itd. izguba obrtnega dovoljenja, če bi ne menjali priimkov), ni treba postavljati roka, ker četudi odredba nima namena omejevanja izvedbo, ki bi imela namen popravljati izvršeno krivico nad Slovenci in Hrvači, omejuje to izvedbo na 90 dni, kar bi imelo za posledico, da bi se ogromno število prizadetih morda ne moglo poslužiti te odredbe.

Netočne vesti o policiji

Nedavno so nekateri tržaški listi objavili vest, da so jugoslovanske oblasti aretirale na svojem področju Svobodnega tržaškega ozemlja zločinsko tolpo, katere član naj bi bil tudi Giovanni Kramester, uslužbenec davčnega oddelka civilne policije Jul. krajine. Poveljstvo policije odločno zanika, da bi oseba s tem imenom kdaj bila član policijskega zbora. Neki Giovanni Kramester je julija 1947 sicer zaprosil za sprejem v policijo, njegovo prošnjo pa so odbili, ker so na podlagi zbranih podatkov ugotovili njegovo preteklost. Niti eden omenjenih listov se ni predhodno informiral na policiji, tako da posmeni razširjanje takšnih vesti namerno potvarjanje dejstev. Vsakdo namreč lahko prosi za sprejem v policijsko službo, toda vsakemu

temeljito preiščejo preteklost. Prizadete časopise so o resničnih dejstvih obvestili, vendar ni noben izmed njih prinesel pojasnila.

Ostra obsodba delodajalca

Zavezniško sodišče pod predsedstvom majorja Baylissa je obsodilo na pol milijona in 50 tisoč lir globe podjetnika Francesca Bramanta, ker je sprejel v svoje podjetje tri delavce brez pooblaštila delovnega urada, nakar je še skušal podkupiti inšpektorja Delovnega urada. Major Bayliss je pojasnil, da je kakršno koli podkupovanje javnih uradnikov zelo težak zločin.

Nov občinski svet v Dolini

V Dolini, prikupni vasi ob Morzanovi črti, smo doživeli v preteklem tednu važen dogodek. Prvič po letu 1941 je upravo občine prevzel domači župan z novim občinskim svetom. Ob prisotnosti področnega komisarja polkovnika Gardnerja je bila kratka predajna svečanost, pri kateri so prisotnim predstavnikom vojaških in civilnih oblasti predstavili novega župana Milana Bevka, trgovca iz Doline, ter ostale člane občinskega sveta, ki je sestavljen iz delovnih ljudi, kmetov, zidarjev in trgovcev. V njem so zastopani vsi deli občine, ki šteje 1300 prebivalcev. V kratkem vzpodbudnem govoru je polkovnik Gardner opozoril občinski svet na odgovornosti in dolžnosti ter prikazal, kakšen pomen ima samouprava v življenju prebivalstva. »V začetku bo to velik napor za tiste, ki prevzamejo te naloge. Čestitam Vam, da ste prvi hoteli ustanoviti ta prvi občinski svet«. Po govorih ostalih predstavnikov se je novi župan Bevk zahvalil vojaškim in civilnim oblastem ter jih zagotovil, da bodo storili vse, kar bodo mogli, da bi izboljšali prilike v občini.

Najemninska zapora ostane v veljavi

Na vprašanje ZVU, ali naj izda odlok o ukinitvi zapore najemnin, je občinski svet tržaške občine postavil posebno komisijo za preučevanje tega vprašanja. Predsednik komisije je nedavno sporočil, da je komisija prišla do zaključka, da nasvetuje ZVU, da obdrži v veljavi zaporo najemnin. O kakšnem zvišanju bi mogli govoriti pozneje.

Velika tihotapska afera

Policijsko ravnateljstvo je izdalo poročilo o uspehih daljše preiskave, pri čemer so organi finančne policije zaplenili 1990 zabojev vtihotapljene jugoslovanske marmelade pri prevozniku Brunu Pacoriniju v ulici Torre bianca št. 20, 60 zabojev pri nabavljalnici zadrugi trgovcev v mestu in 438 zabojev pri zadrugi »Società Istriana e Triestina«. Iz preiskave je razvidno, da je blago pripeljal v Trst Paolo Iozza, lastnik trgovine v ulici San Francesco št. 30, katerega pa niso mogli zaslišati, ker je v Ljubljani, kjer so ga jugoslovanske oblasti domnevno aretirale. Zato ni bilo mogoče doslej ugotoviti, po kakšni nedovoljeni poti je prišlo blago na tržaško področje.

Obsodba zaradi nedovoljenega zborovanja

Pred višjim zavezniškim sodiščem pod predsedstvom majorja Baylissa so bili obsojeni predsednik društva Julijskih partizanov v Sv. Križu Radislav Sedmak in tajnik omenjenega društva Henrik Laharnar vsak na dva meseca zapora pogojno in na 2.000 lir globe, ker sta sklicala javno nedovoljeno zborovanje v Sv. Križu. Obsojena sta bila tudi Virgilij Kosuta na dva tedna zapora pogojno in Alojz Škabar na tisoč lir globe, ker sta se zborovanja udeležila in se zoperstavljala policiji.

Zvišanje radijske naročnine

Po odredbi ZVU bo znašala radijska naročnina za zasebne radijske sprejemnike na angloameriškem področju Tržaškega ozemlja po 1.050 lir za vsakih 6 mesecev. Kdor koli ima sprejemnike v javnih prostorih oziroma izven družinskega kroga, bo moral skle-

niiti z upravo tržaške radijske postaje posebno pogodbo. Za določanje naročnine je določen petkratni povešek. Kdor bi želel radijski sprejemnik odpovedati, mora to storiti s priporočenim pismom do 31. januarja 1948.

Nova delavska stanovanja

Področni komisar polkovnik Gardner je izjavil, da bodo v tem letu dokončali pri Sv. Soboti 267 delavskih stanovanj in da bo ZVU odobrila za zgraditev novih stanovanj v Miljah 220 milijonov lir.

Vesti z Goriškega

Nova profesorica

Gospodična Neda Močnik, hčerka sodnega kanclista g. Antona Močnika, je dne 15. t. m. s polnim uspehom napravila doktorat v jezikoslovstvu na višji šoli v Turinu. — Iskreno čestitamo!

Delitev blaga od UNRRE

V kratkem bodo začeli deliti po vsej deželi razno blago za obleke in perilo, ki ga je poslala UNRRA. V poštev pridejo najprvo delavci in javni uslužbenci.

Volivni imeniki

Na goriškem županstvu so izstavljeni volivni imeniki na prosti ogled vseh prizadetih in sicer do 26. t. m. Kdor je iz imenika izpuščen, ima pravico do utoka na okrajno volivno komisijo, ki ga mora vložiti na občino najkasneje v teku 26. t. m. — Dolžnost vsakega Slovenca, ki ima volivno pravico je, da ugotovi ali je vpisan in v nasprotnem slučaju, da vložiti utok na pristojno komisijo.

Števerjan

Pred goriškim tribunalom se je morala zagovarjati skupina mladih deklet iz naše vasi, ker so leta 1946 iz političnih vzrokov napadle sovaščanko Terčič Ano, tedaj uradnico pri ZVU na občinskem uradu v Kojskem, ji zvezale roke na hrbet, jo ostrigle in ji raztrgale obleko. Sodišče je proti šestim dekletom, ki so sedaj pobegnile v Jugoslavijo, postopano izločilo, eno je obsodilo pogojno na osem mesecev zapora, šest pa vsako na šest mesecev tudi pogojno, poravnano škodo in plačilo sodnih stroškov. Mladostnim izpod 18 let je sodišče kazni spregledalo.

Tolmin

Več dijakov in dijakinj s tukajšnjih srednjih šol je prostovoljno zapustilo šolo in se vrnilo domov, ker v šoli ne samo, da ni verskega pouka, ampak morajo poslušati protiverski pouk. Mladina sama se sponatno upira komunizmu.

Zbrisanost napise po zidovih

Župan je s posebno okrožnico pozval vse hišne posestnike in hišne upravitelje, naj poskrbijo, da se bodo zbrisali vsi napisi in vse čerkarje po stenah in zidovih ob javnih ulicah in trgih v vsem mestu.

Močan pok

V sredo 17. t. m. zvečer okrog sedmih je bilo slišati v mestu navaden pok, ki ga je povzročila močna eksplozija. Do razstrelbe ni prišlo na našem ozemlju, ampak je prihajal pok z jugoslovanskega ozemlja, iz smeri severno, od Števerjana.

3 od sto maščobe pri mleku

Prefektura je izdala odredbo, po kateri mora biti v mleku, ki pride na trg, najmanj 3% maščobe.

V Sočo se je vrgla

Z mosta, ki veže Gorico z Ločnikom, je v sredo 17. t. m. polodne okrog petih skočila v mraz Sočo neka ženska, katero so vojaki, ki vršijo tam službo videli prej na bregu bridko jokati. Ko je šla preko mosta, se je hipoma ustavila in pogrnala preko ograje v vodo. Ko so jo nekoliko časa pozneje potegnili na suho, je bila že mrtva. Prepeljali so jo v mrtvašnico na pokopališču. Drugi

Naročnikom!

Ker padeta božična praznika ravno v dneve, ko se tiska »Demokracija« in bi bila izdaja lista združena z velikimi težkočami ter bi naši čitatelji dobili božično število šele po praznikih, smo število prejšnjega tedna združili z božično izdajo na osmih straneh. Poskrbeli smo, da bo ta pestra in zanimiva številka v rokah naročnikov in čitateljev že pred prazniki. Upamo, da bodo naši naročniki in čitatelji s tem našim ukrepom zadovoljni. Bogata vsebina božične številke jih bo razveselila in nagradila. Prihodnja številka, prva v novem letu, izide redno.

zri na Njen nebeški žar in hrepnel po Njeni dobroti.

Tako sem čital v pesmi.

V dolinah mrak preži,
v dolinah srd in kri,
na gori luč gori:
pri Materi.

Po breznihih greh in kes,
prokletstvo duš, teles —
na gori do nebes
vzplamteva kres.

V ta svet zagrebeni,
ko deca so zašli —
Marija, z milimi
nas teži zvezdami.

In glej, Marija prihaja tako dobra ko nekoč, tako sveta in čudovita, kakor da so bile le čudne sanje, kar je šlo mimo nas, ko smo bili zaverovani vase.

15. decembra je bil blagoslovljen kip fatimske Matere božje, da bo romal po župnijah škofije in zopet zbral razkropljene otroke.

In tisoči so se ji poklonili: z molitvijo in pesmijo in pokoro in žarom luči.

In med temi tisoči si bil tudi ti, slovenski rod, ki morda najbolj čutiš, kako si sam in zapuščen, če si brez Nje.

17. decembra so se poklonili Mariji s pesmijo in molitvijo pri nočnem češčenju goriški Slovenci. Tudi 18. zjutraj so jo mnogi počastili in prešli Njen najdražji dar — Kristusa v skrivnosti svetega obhajila. Ob 8 uri zjutraj so Marijo počastile vse slovenske šole.

Ko bo Marija nadaljevala pot po naši škofiji, upamo, bo srečala dosti otrok, ki jo bodo iskali, dosti otrok, ki ji pojejo naproti, upamo, da se bosta v hrupu sveta srečala Marija in naš mali rod, kot sta se nekoč srečala Marija in Njen Sin v jeruzalemskem templju.

Blagoslovljene božične praznike in svečo novo leto želita vsem naročnikom, čitateljem in prijateljem

UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO „DEMOKRACIJE“

Nova vlada ima močno večino

V splošnem političnem razpredelniku, kjer heležimo vse važnejše politične dogodke, poročamo, o sestavi nove vlade v Rimu. Ministrski predsednik De Gasperi je po daljših razgovorih sprejel v svojo vlado tudi zastopnike dveh levičarskih strank: Saragatove socialiste in republikance. S tem je svojo vlado postavil na širšo osnovo in jo znatno ojačil. Pri glasovanju o zaupnici tej novi vladi je glasovalo 303 poslancev za in 118 proti.

V ponedeljek 22. t. m. je bila v rimskem parlamentu slovesno proglašena nova ustava. De Nicola, dosedani državni poglavar, je bil od poslancev izvoljen za prvega predsednika italijanske republike.

Vatikanski radio v slovenščini

Prejeli smo obvestilo, da bo vatikanski radio dvakrat na teden oddajal svoja poročila tudi v slovenščini, in sicer vsak četrtek in soboto ob sedmih zvečer na valovni dolžini 31.06 m. Oddaja se bo pričela na božični praznik 25. t. m.

Vesele praznike in srečno novo leto želi vsem gostom

Kavarna Bratuž
GORICA - VIA MAMELI

Vesele praznike in srečno novo leto želi vsem gostom

Gostilna Čubej
Gorica - Via Duca d'Aosta

Odgovorni urednik: Janko Šturm
Tiska tiskarna Budin v Gorici